הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר עבודה

לחם משנה על משנה תורה, הלכות איסורי המזבח

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות איסורי המזבח

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-איסורי-המזבח/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 4
הלכה ד 4
הלכה ז 5
הלכה י 5
הלכה יא 6
פרק ב 7
הלכה ב 7
הלכה ד 8
הלכה ז 9
הלכה יב 10
הלכה יד 10
פרק ג 11
הלכה א 11
הלכה ג 12
הלכה ז 13
הלכה י 14
הלכה יא 15
הלכה טו 15
פרק ד 15
הלכה ג 15
הלכה ד 16
הלכה ה 16
הלכה ו 18
הלכה ז 20
הלכה ח 21
הלכה יד 23
הלכה יח 23
פרק ה 24
הלכה א 24
הלכה ד 24
הלכה ו 25
הלכה ז 26
הלכה ט 26
הלכה יא 26
הלכה יב 27
הלכה יג 28
פרק ו 28
הלכה ב 28
הלכה ד 29
הלכה ה 29
הלכה ח 29
הלכה ט 29
הלכה יג 30
הלכה טו 30
פרק ז 30
הלכה ב 30
הלכה ג 30
הלכה ד 31
הלכה ו 33
הלכה ח 33
הלכה י 34

פרק א

הלכה ב

ולוקה על הקדשו וכו'. אע"ג דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה שאני הקדש דבדיבורא עביד מעשה דעושה מחולין קדשים והכי אמר רבי יוחנן בפ"ק דתמורה לא תיתני מימר דבדיבורא עביד מעשה ואע"ג דבפ"א מהלכות תמורה לא נתן רבינו טעם זה כבר הרגיש זה הרב המגיד ז"ל בפרק י"ג מהלכות שכירות ושם כתבתי הנראה לע"ד:

אפילו הקדישו לדמי לוקה וכו'. בתמורה (דף ז') אמר רבא השתא דאמר טעמא דבעל מום וכו' (עיין בכ"מ) ופירש"י ז"ל אפילו הקדישה וכו' דהשתא ליכא בזיון כל כך כו' ולפי פירוש זה הקשה הבכ"מ ז"ל על התוספות ז"ל למה כתבו והוא הדין לדמי עולה דכ"ש הוא. ואני אומר לתרץ זה דהתוספות ז"ל מפרשים דלאו טעמא מפני שאין במינו ראוי כו' אלא דאין זה בזיון מפני שלא הקדיש ליקרב בעל מום לומר דביזוי הוא שהקדיש להקריב בעל מום אלא דמיו הקדישו ליקח בדמיו קרבן תמים ויפה ואם בדמיו אמר שיקח עולה דהיינו עולה דליכא בזיון אבל אם אמר דמי נסכים הוה ס"ד דמ"מ הוי בזיון קצת דלא הקדיש תמים שהיה ראוי ליקרב הוא עצמו והקדיש בעל מום שאינו ראוי לקרבן אלא לנסכים אבל כשאמר יקרבו בדמיו עולה לא הוי בזיון ולא לקי קמ"ל התוספות ז"ל דה"ה כשאמר לדמי עולה ורבינו סתם וכתב לדמי כלומר בין שהקדישו לדמי עולה בין לדמי נסכים:

הלכה ג

מי שדימה שמותר וכו'. בפ"א מהלכות תמורה אכתוב בזה ע"ש:

הלכה ד

הזורק דם בעלי מומין על המזבח לוקה שהרי נאמר בהן לא תקריבו לה'. זו היא הנוסחא הנכונה ולא גרסינן לא תקריבו אלה לה' דההוא קרא דכתיב ביה אלה לה' דהיינו עורת או שבור וגו' לא תקריבו את אלה לה' אתא לשחיטה אבל הך דהכא הוי ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לה' ולא כתיב ביה אלה והכי דרשינן ליה בפרק קמא דתמורה (דף ז') לזריקת דם לרבנן וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש החומש ואע"ג דבברייתא בספרי מפיק ליה מעל המזבח כתב סמ"ג שרש"י ז"ל סמך על גמרא דידן דקאמר דההיא ברייתא אתי כר"י אבל לרבנן לא מפיק להו מעל המזבח דאורחיה דקרא הוא אלא מקרא דלא תקריבו. אבל מ"מ קשה לי על רבינו ועל רש"י דהיה להם לפרש כלישנא בתרא דאמר

שם בגמרא דלרבנן נמי מפיק מעל המזבח וקרא דלא תקריבו אתי לבמת יחיד ולפי ההוא לישנא אתי ברייתא דספרי דנפיק ליה מקרא דעל המזבח ככ"ע:

הלכה ז

ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים כו' אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בלא תעשה אינו לוקה. הרבה יש לתמוה על דברי רבינו דאית ליה דעובר בלא תעשה אפי' בזמן הזה דהא שם בפ"ק דע"ז (דף י"ג:) הקשו על רבא וליהוי כמטיל מום בבעל מום דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור ותירצו בעל מום נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי ע"כ משמע דמטיל מום בבעל מום גרע מנותן מום בזמן הזה דאע"ג דהתם אסור הכא מותר וכיון דקי"ל דמטיל מום בבעל מום דאינו עובר בלא תעשה א"כ כ"ש הוא בזמה"ז וע"כ התם אינו עובר בלא תעשה דמ"ש רבינו הטיל מום כו' ובא אחר והטיל וכו' אינו לוקה ר"ל דאינו עובר בל"ת דהא הך דינא נפקא ליה לרבינו מפלוגתא דר"מ ורבנן בבכורות בפרק פסולי המוקדשין (דף ל"ג) דלר"מ מטיל מום בבעל מום לקי מקרא דכל מום לא יהיה בו ורבנן דרשי לקרא דכל מום לא יהיה בו דלגרמא הוא דאתא ואנן קי"ל כרבא ולכך פסק רבינו כן וכיון שכן ליכא קרא לאסור מטיל מום בבעל מום דלגרמא איצטריך קרא דכל מום לא יהיה א"כ כ"ש גבי מטיל מום בזמן הזה דהיה לו לרבינו לומר דאינו עובר בלא תעשה דעדיף ממטיל מום בבעל מום והתם אינו עובר בל"ת כמו שהוכחתי וכן לשונו מוכיח שלא כתב גבי מטיל מום בבעל מום אע"פ שעבר בלא תעשה כמו שכתב גבי מטיל מום בזמן הזה ועוד דאי איכא איסורא מדאורייתא אם כן הדרא קושיא לדוכתא לרבא דאמאי אמר נראה כמטיל מום דמטיל מום ממש הוא וכיון דמדאורייתא עובר בל"ת לא הול"ל נראה בשלמא לרש"י שפיר אמר נראה משום דמדאורייתא אינו עובר אלא מדרבנן אבל לרבינו קשה גם הלשון שאמרו אבל השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה קשה דלשון לית לן בה משמע דליכא איסורא דאורייתא מיהו לזה יש לדחוק ולומר דכיון דליכא מלקות קאמר לית לן בה בערך המלקות דלית ביה וגם משום הכי קאמר נראה משום דלא הוי מטיל מום ממש כיון דלית ביה מלקות אבל קושיא הראשונה צ"ע:

הלכה י

המקדיש בעלת מום למזבח וכו'. משמע דפסק כלוי דאפילו בעל מום מעיקרו היה בכלל העמדה והערכה ויש לתת טעם נכון לזה דבבכורות פ"ב (דף י"ד) אמר על מתניתין דאם מתו יפדו אמר רב יהודה זו דברי ר"ש כו' אבל חכמים אומרים אם מתו יקברו מאן חכמים תנא דבי לוי הוא דתנא דבי לוי הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל

מום מעיקרו כו' מדקאמר אבל חכמים משמע דהלכתא כוותייהו והיינו לוי ולכך פסק רבינו ז"ל כוותיה אע"ג דאסיק בקושיא וכן כתב כאן הבכ"מ ז"ל בתירוץ ראשון אע"פ שהוא נותן טעם אחר ג"כ מספיק כל הצורך. אך בהלכות ערכין פ"ה כתב שכתב שם רבינו דין קדשי מזבח שנפל בהם מום לאפוקי בעל מום מעיקרו והוא הפך זה ואולי מ"ש שם הוא כפי התירוץ השני שכתב כאן דכשמתה תפדה אבל אם היא חיה בעי' העמדה והערכה ולכך כתב שם שנפל בהם מום למעוטי בעל מום מעיקרו דלית ביה מה שכתב לקמן אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. ומ"מ מ"ש כאן בתירוץ שני קשה דא"כ אמאי אסיק בקושיא ללוי אותה למאי אתא נימא דלוי לא אמר בבעל מום מעיקרו דאם מת יקבר אלא יפדה אך כשהוא חי צריך העמדה והערכה ועוד קשה מנא ליה לרבינו חילוק זה דאי נכנס בכלל העמדה והערכה אם מת יקבר ואם לא נכנס אפילו חי לא בעי העמדה והערכה. ועל התירוץ הראשון שפסק כלוי קשה דבהדיא כתב למטה גבי בעלת מום קבוע דאם מת תפדה והיינו דלא כלוי דלדידיה תקבר ולפי התירוץ השני ניחא וזהו שכתב הרב בסוף התירוץ השני שהרי כן כתב רבינו בסמוך גבי בעלת מום וכו' כלומר דלתירוץ הראשון קשה כדכתיבנא:

מפי השמועה למדו שהכתוב מדבר כו'. בפרק שני דבכורות (דף ט"ו) מוקי לה בפסולי המוקדשין שאמור שם תזבח ולא גיזה כו' אבל אין ראיה משם דהיא מצות עשה אלא ממאי דאמר בסיפרי הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו נראה משם דהיא מצות עשה ומכאן מייתי לה סמ"ג ז"ל:

הלכה יא

ואם נשחטה קודם שתפדה הרי זה נפדית כו'. מ"ש הבכ"מ ז"ל דמוצא דין זה הוא ממ"ש בסוף פרק הנהנה פ"ה ממעילה (דף י"ט:) דחכמים אומרים קדשי מזבח בעלי מומין ששחטן יפדו לע"ד אין זה מקומו דחכמים דהתם סברי דקדשי מזבח לא בעו העמדה והערכה ולית הלכתא כוותייהו ואולי מוצא דין זה הוא ממ"ש בפ"ב דחולין שכל זמן שהיא מפרכסת יכול להעמידה ולהעריכה:

ואם ילדה יקרב ולדה וכו'. קשה דבפרק אלו קדשים (דף י"ח:) אמרו כן שמואל ורבא לר' אליעזר דאמר המקריב נקבה לעולה הוא עצמו יקריב עולה אבל לרבנן דאמרו ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה ירעה ולא יקרב כדמוכח שם וא"כ רבינו ז"ל שפסק בסוף ה' תמורה כרבנן היה לו לפסוק כאן דירעה ולא היל"ל יקריב:

פרק ב

הלכה ב

ויש מומין אחרין מיוחדים וכו'. הקשה הבכ"מ ז"ל דחטיה החיצונות והפנימיות למה לא יפסלו באדם כו' ואני תמה על זה דבהדיא אמרו בגמרא בריש פרק מומין אלו קלוט וחטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לפסלו ופירש"י ז"ל מומי חטין דאדם יש לו שינים ואין נראין החטין ובבהמה הוא דאית לה שיניים למעלה ונראין החטין ונפסלת בפנימתה ע"כ אבל הא דיבלת שיש בה שיער קשה קצת למה לא מנה במומי אדם דקתני לה במתניתין את שיבלת בעיניו והיינו יבלת שיש בה שער כדאוקמוה במתני' דבתר הכי קאמרה בריש מומין אלו (דף מ"ג) מומין אלו בין קבועים בין עוברים פוסלין באדם וכו' ואולי אין מום זה מצוי באדם:

אם היה גלגל עינה ענול כשל אדם וכו'. תמה עליו הבכ"מ ז"ל דבגמרא חילקו בין אוכמא לציריא ורבינו לא חילק ואני אומר דבנדה פרק המפלת (דף כ"ב) גבי המפלת כמין בהמה כו' דאיפליגו רבי מאיר ורבנן אמרו שם בגמרא מאי טעמא דר"מ ואמרו שם הואיל ונאמר בו יצירה כאדם ואמרו שם וכן אמר ר' אבא אמר רבי יוחנן היינו טעמא דר"מ הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם פסק רבינו כן משום דשמואל ור' חייא בר אבא משמיה דר' יוחנן שונה בהאי טעמא ודלא כרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן דאמר דטעמא דר' מאיר הואיל ועיניהן כשל אדם דיחידאה הוא לגבייהו ולרבה בר בר חנה הקשו שם והא גבי מומין קתני לה כו' והוצרכו לומר הא באוכמא הא בציריא ולדידיה הוצרכו בגמרא לחלק בכך ואליביה אתיא סוגיא זו דפרק על אלו מומין ורבינו ז"ל פסק דלא כוותיה אלא כקמאי דאמרי טעמי אחריני אליבא דשמואל כדכתיבנא ולכך רבינו ז"ל לא חילק בכך:

אבל אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה וכו'. בפרק על אלו מומין (דף מ':) במשנה אמר עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה אזנו אחת גדולה ואזנו אחת קטנה במראה אבל לא במדה ר' יהודה אומר אחת [מביציו] גדולה כשתים בחבירתה ולא הודו לו חכמים ואמרו שם בגמרא ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשרה ופירש"י ז"ל ורבנן דלא הודו לו בביצים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשירי ע"כ ורבינו ז"ל מפרש דלא קאי אביצים אלא אאוזן וקשה לפירושו בשלמא לפרש"י ז"ל בעי שפיר עד כמה משום דחכמים פליגי בביצים כדאמר ע"ז ולא הודו לו חכמים ולהכי בעי עד כמה אבל לפירוש רבינו ז"ל קשה דהיכן ראה דפליגי רבנן באוזן דבעי עד כמה אדרבה משמע דכי היכי דלא פליגי אעין לא פליגי באזנו. ואולי יש לומר לפירושו דלא

הוי שאלה אלא פירוש דמפרש משום דראה דבברייתא פליגי אחרים מפרש ואומר ורבנן פליגי ונותנין שיעור אחר ומפרש ואומר עד כמה והביא הברייתא דאחרים לפרש אבל פירוש רש"י ז"ל מתיישב יותר:

אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שער וכו'. בגמרא (שם) רמו מתניתין אהדדי ואסיקו במסקנא אלא אידי ואידי בעינו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן והקשו והא אין מומין בלבן ואפילו במקדש כשר לשחוט והיכי קאמר מתניתין דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה ותירצו אלא אידי ואידי בלבן ול"ק הא דאית בה שער הא דלית בה שער ופירש"י אידי ואידי בלבן הא דקתני אין שוחטין במקדש ולא במדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן כו' ולפירושו נראה דל"ג אלא דלא הדר מאוקימתא דלעיל דשני אמתניתין דאת שיבלת בעיניו ומתניתין דאין שוחטין והך שינויא לא קאי אלא אמתני' דאין שוחטין ואההיא דאמרינן אין מומין בלבן ומ"מ אפילו לגירסתו ולפירושו קשה דלמה ליה למימר אידי ואידי דמשמע דעד השתא לא הוה מוקמינן בלבן והדרינן ממאי דאמרינן וגירסת התוס' נוחה יותר דגרסי אלא אידי ואידי בשחור והדרינן ממאי דמוקמינן בלבן וקאי ארומיא דרמינן מעיקרא מתניתין אהדדי אבל רבינו גורס כגירסת רש"י וגורס אלא וכדי ליישב לשון אלא ולשון אידי ואידי מפרש דקאי ארומיא דמתניתין דרמינן מעיקרא אבל קשה טובא לפירושו דמ"מ הדרא קושיא לדוכתה דהיכי קאמרה מתניתין דאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה היכא דלית בה שער הא אין מומין בלבן והוי כשר אפילו לשחוט ואי אמרת דמאי דאמרינן אין מומין בלבן ר"ל כדי לפסול ולהיות מום קבוע א"כ אמאי הדר משינויא קמא ואמר אלא אידי ואידי בלבן לישני ליה דהא דאין מומין היינו להיות מום קבוע ומתניתין דאין שוחטין לא קאמרה אלא דהוי מום עובר גם מה שפירש בפירוש המשנה דמאי דאמר במשנה דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה בעל יבלת הוי יבלת שבגופו קשה דזהו היפך דברי הגמרא דיבלת שבגופו הוי מום קבוע ולא הוי אלא בעיניו ולית בה שער וצ"ע:

הלכה ד

אם היתה ראש הזנב מפוצל וכו'. זהו פירוש למ"ש במשנה (דף ל"ט:) או שהיה ראש הזנב מפצל העצם ובקצת נוסחאות כתוב במשנה נקלף העור והבשר והעצם ושער ושבוש הוא דאין זה אלא פירוש רש"י ז"ל שפירש בהא דראש הזנב וכו' וכתבוהו הסופרים במשנה:

זנב הגדי שהיה רך ומדולדל וכו'. על מתניתין דזנב גדי שהוא דומה לשל חזיר אמרו בגמרא (דף מ':) אמר רב פפא לא תימא דקטינא אלא דכריכא אע"ג דאלימא ופירש רש"י

ז"ל כריכא עגולה הוי שהזנב של טלה הוי רחבה יותר על עוביה קטנה דקה מאד ע"כ משמע דלא בעי אלא חדא עגולה לחוד אבל רבינו נראה דסובר דתרתי בעי וגריס לא תימא דקטינא לחוד אלא דרכיכא וקטינא כלומר דתרתי בעינן ולא תימא דקטינא לחוד סגי והיינו רך כנגד רכיכא ומדולדל כנגד קטינא. וגם הר"א בהשגות נראה דסובר דתרתי בעינן וכגירסת רבינו אלא דהוא גורס כריכא ורבינו גורס רכיכא זה נראה בדעת רבינו והר"א והתימה מהבכ"מ ז"ל שהביא גירסת רש"י ז"ל על דברי רבינו והר"א ז"ל ואינו כן אלא דגירסתם משונה מגירסתו לפי הנראה כדכתיבנא:

הלכה ז

ואלו הן גרב לח חזזית שאינה מצרית כו'. בגמרא (דף מ"א:) הקשו על מתניתין דגרב אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה וכן חזזית דהא גרב וילפת כתיבי באורייתא ותניא גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית כו' ואמר בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית שאינה מצרית אלא גרב אגרב קשיא כו' ואמר במסקנא אלא תלתא הוי דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמתניתין לח מבפנים ומבחוץ דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ כו' ופירש"י דקרא גבי מומין דדרשי זה החרס כו' דמצרים היינו האי דבקללות ובגרב ובחרס דהיינו שחין מצרית ואע"ג דכבר אמר בקרא ברישיה שחין מצרים כבר הקשו התוס' כן והניחו הדבר בתימה והרב מהר"ר אליה מזרחי בפרשת כי תבא תירץ וז"ל חזר וכתב ג"כ גרב שהוא הלח מבחוץ ויבש מבפנים אעפ"י שכבר כתב לעיל בשחין מצרים כו' איידי דבעי למכתב ובחרס שהוא השחין היבש מבחוץ ומבפנים ולפי מאי דנראה מפירוש רש"י בהלכה וביאר הדבר בהדיא בפירוש החומש בפרשת אמור דלא יש כי אם ג' מיני שחין יבש מבפנים ומבחוץ לח מבפנים ומבחוץ יבש מבפנים ולח מבחוץ וחזזית המצרית מיקרי הא דלח מבחוץ ויבש מבפנים והיינו ילפת האמור בתורה ואע"ג דבפרשת כי תבא קראו גרב פעמים קוראו גרב פעמים ילפת כשהוא סמוך אצל ילפת קורא לגרב יבש מבפנים ומבחוץ גרב כשהוא סמוך אצל חרס קורא ליבש מבפנים ולח מבחוץ גרב וחזזית שאינה מצרית שכתב רבינו כאן הוי לח מבפנים ומבחוץ ובפ"י מהלכות ביאת מקדש כתב הב' אחרים שהם חזזית המצרית דהיינו לח מבחוץ ויבש מבפנים וגרב דהיינו יבש מבחוץ ומבפנים ואין כאן עוד מום וע"כ נפלאו בעיני דברי הבכ"מ ז"ל שכתב שם דגרב שכתב רבינו הוי יבש מבפנים ולח מבחוץ דאיך אפשר לומר כן דהיינו חזזית המצרית שכתב שם. וע"ק לו הקושיא שהקשה הוא עצמו דאיך אמר שזה גרב האמור בתורה דיבש מבפנים ולח מבחוץ אינו אלא ילפת וזהו חזזית

המצרית והוא ז"ל סובר דחזזית המצרית הוי מין אחד ויבש מבפנים ולח מבחוץ הוי מין אחר אבל עיקרן של דברים לע"ד כמו שכתבתי וניחא הכל:

הלכה יב

ובודקין אותו ג' פעמים כו'. זהו פירוש למ"ש (דף ל"ט:) ובלבד שיהיו משולשין ואע"ג דבפרק הקורא את המגילה גבי חוטי גידין דמגילה אמר שם בגמרא בזה הלשון ובלבד שיהיו משולשין ולא פירש רבינו כן כמו שפירש כאן כמו שנתבאר בפ"ב מהלכות מגילה לא איכפת לן דכל אחד מתפרש לפי ענייננו ואע"ג דהתוספות פירשו שניהם באופן אחד הרי במכות גבי ערי מקלט איכא נמי הך לישנא ואינו מתפרש על אופן זה אפי' לפי פירושם אלא ודאי כל אחד מתפרש לפי ענייננו:

הלכה יד

וכמה תאכל כו'. במשנה (דף ל"ח:) אמר שם דדוקא לח ויבש של גשמים ולא לח ויבש של שלחין כלומר שדה שצריך להשקותה דאין זה רפואה ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו. עוד אמר שם תחילה הלח ואח"כ היבש אבל איפכא לא וזה לא הוצרך רבינו לבאר דמכלל סדרו שסדר הוא נשמע דבר זה:

קודם סעודה ראשונה כו'. בגמרא אמר בעי במערבא כגרוגרת דסעודה ראשונה או דילמא בכל סעודה וסעודה את"ל בסעודה ראשונה כו'. ולפי הנראה מלשון הגמרא משמע דהבעיא היא אם די שיהיה בכל יום בסעודה אחת דוקא שיאכל או צריך שיאכל כן בכל יום בכל סעודה שיסעוד ואמר באת"ל דאינו צריך אלא בסעודה ראשונה דוקא ועם זה אתי שפיר דרבינו לא כתב אלא סעודה ראשונה מפני דכך אמר באת"ל וכל את"ל לדעתו פשיטותא היא. ומ"מ קשה מ"ש בפירוש המשנה שכתב בכל סעודה וסעודה שהוא היפך דרכו לפרש באת"ל. אבל אם נפרש הבעיא דה"ק בסעודה ראשונה צריך שיאכל אותו הגרוגרת אבל אם לא אכלו בסעודה ראשונה לא מהני או דילמא אפי' לא אכלו בסעודה ראשונה באיזו סעודה שיאכלנו ביום סגי א"כ נמצא לפי את"ל צריך שיאכלנו בסעודה ראשונה דוקא אבל אכלו בסעודה שניה לא מהני והיה לו לרבינו לפרש שאם אכלו בסעודה שניה דאינו מום ועם זה הפי' יפול הקושיא שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל על רבינו אך אם נפרש דברי הגמרא כפירוש הראשון והלשון שאמר בכל סעודה וסעודה מוכיח כן דאם לא כן הי"ל באי זו סעודה אין מקום לקושיית הבכ"מ ז"ל ונ"ל שהוא פירוש רבינו ז"ל בגמרא הגם כי מדברי רש"י ז"ל נראה קצת כפירוש הבכ"מ ז"ל ע"ש:

פרק ג

הלכה א

אין המומים פוסלים בעוף וכו'. בתמורה פ"ב (דף ד' ע"א) אמר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות והקשה מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת ויקרא דנימא דהוי"ו דואם מן העוף מוסיף על ענין ראשון ונלמוד תמות וזכרות בעוף מכאן דכתב לעיל מיניה כי היכי דאמרינן דוי"ו דואם מן הצאן מוסיף על ענין ראשון ויליף צאן מבקר ובקר מצאן לענין צפון כדאמרינן בפרק איזהו מקומן ותירץ דא"כ למה לי דכתב שתי פעמים זכר תמים בפרשה חד בבקר וחד בצאן נילף צאן מבקר מקרא דואם מן הצאן בוי"ו דמוסיף על ענין ראשון כי היכי דיליף לסמיכה והפשט וניתוח מדאיצטריך למכתב זימנא אחריתי בצאן לומר לך דוקא בצאן אין אבל לא בעוף וחזר והקשה הרב ז"ל שם אכתי נימא דאיצטריך למכתב זכר תמים בצאן כי היכי דנילף לה בעוף מוי"ו דואם מן העוף דאי לא לא הוה מצינן למילף ליה דצאן יליף ליה מבקר מהיקשא דוי"ו ואין למדין למד מן הלמד בקדשים ותירץ שם ז"ל דלא נאמר כלל זה אלא בדבר הלמד מהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש אבל כד ילפינן בוי"ו מוסיף על ענין ראשון הוי כאילו כתיב בצאן בפירוש ולא הוי למד מן הלמד ולע"ד כלל זה של הרב ז"ל קושטא הוי אבל נראה שלא מטעם הרב ז"ל דבפ"ק דשבועות אמרו עלה י' אמר קרא שעיר ושעיר הוקשו כל השעירים זה לזה וי"ו מוסיף על ענין ראשון קס"ד כל חד וחד מחבריה גמר והא אמר רבי יוחנן כל התורה כולה למדין למד מן הלמד חוץ מקדשים שאין למדין למד מן הלמד הא לא קשיא כולהו מקמא גמרי וכו' משמע דאי הוה אמרינן דחד מחבריה גמר לא הוה אמרינן דהוי כאילו כתיב בחבריה ולא הוי למד מן הלמד כדאמר הרב ז"ל אלא היינו טעמא דלא הוי למד מן הלמד משום דכולהו גמרי מקמא ומ"מ קשיא לי על תירוץ הרב ז"ל דהא איצטריך זכר לגבי צאן למעט טומטום ואנדרוגינוס וכן אמרו בהדיא בבכורות פרק על אלו מומין וכתבו רש"י ז"ל בפירוש החומש גבי זכר דכתיב גבי בקר וז"ל זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס א"כ כיון דזכר דכתיב גבי צאן איצטריך א"כ לא הוה למימר כן אלא בתמים דוקא דתמים דגבי צאן מיותר לומר לך דאין תמות בעופות אבל זכרות גבי צאן איצטריך למעט טומטום וכיון שכן מנא לך דאין זכרות בעופות לכך נראה לי לתרץ קושיית הרב ז"ל דבת"כ דריש יקריבנו דכתיב גבי בקר וכדכתב רש"י ז"ל בפי' החומש ולהאי יקריבנו דכתיב גבי צאן לא דריש דאין לו בת"כ שום דרשה משום הכי נראה לי לומר דלהך דרשא אתא יקריבנו לזה ולא לאחר כלומר דאין צריך אחר זכרות ותמות דהיינו עוף והכי קאמר קרא זכר תמים יקריבנו

לזה אבל לעוף אפילו שלא יהיה זכר תמים לא איכפת לן ואף ע"ג דמלשון רבינו ז"ל אין נראה תירוץ זה שכתב שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה דמשמע דלא יליף אלא משום דלא אמר קרא גבי עוף זכר ולא משום דכתיב יקריבנו נ"ל דרבינו קיצר וכוונתו לומר אע"פ שאתה רואה בכתוב זכר תמים אינו אלא בבהמה דוקא והיינו מטעמא דיקריבנו דכתיב גבי צאן זה נ"ל לתרץ לקושייתו ז"ל אע"פ שתירוצו מדוקדק יותר בלשון ספרי כמו שדקדק הוא ז"ל שם מ"מ כפי הענין נאות בעיני תירוץ זה:

הלכה ג

אע"פ שאין לך מום גדול מזה וכו'. תימה דנראה לכאורה דפסק כרבי ישמעאל בסוף פרק אלו מומין דאין לך מום גדול מזה גבי טומטום ואנדרוגינוס וכן נראה מדברי הבכ"מ ז"ל וא"כ קשה טובא דהוא ז"ל פסק בפ"ב מהלכות בכורות כחכמים דאמר בס"פ על אלו מומין וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד ודלא כרבי ישמעאל ועוד דאפי' רבי ישמעאל לא קאמר דהוי מום אלא באנדרוגינוס אבל לא בטומטום וכדפירש"י וכן נראה שם בגמרא דאמר מ"ט דרבי אליעזר מפשט פשיטא ליה אנדרוגינוס הוא ומומו עמו משמע דבטומטום לא איירי ועוד דטומטום כתב כאן דהוי מום אמאי בהלכות בכורות גבי טומטום דיאכל במומו לבעליו למה צריך מום אחר הא אין לך מום גדול מזה ועוד דא"כ דהוי מום למה לי קרא דזכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס תיפוק ליה דהוי בעל מום והוי כמקדיש בעל מום למזבח דפסול להקרבה מיהו לזה י"ל דאיצטריך קרא לומר דגרע מבעל מום דבעל מום קדיש בתמורה ומקדיש בתמורה וכמו שנבאר בע"ה משא"כ בטומטום ואנדרוגינוס דהוי כמקדיש עצים ואבנים ועוד קשה גבי עוף מאי טעמא פסיל טומטום כיון דאין בו פיסול דלא תמות ולא זכרות וכדהקשה הבכ"מ ז"ל. ועוד דבגמרא אמרו שם בהדיא כשהקשו מעוף סמי מכאן טומטום אליבא דרב חסדא דאמר דטומטום ספיקא הוי וכוותיה פסק רבינו בפרק שני מהלכות בכורות. ונ"ל לתרץ לכל זה דודאי רבינו גבי בכור אית ליה דאינו מום הטומטום ובהא אפי' רבי ישמעאל מודה ואפי' באנדרוגינוס לא קי"ל אלא כחכמים ולא כרבי ישמעאל דאמר דהוי מום אבל רבינו ז"ל אית ליה דלענין קרבן דטומטום ואנדרוגינוס מיקרי מום גדול משום הקריבהו נא לפחתך דודאי גבי קרבן צריך תמים וכדכתב רבינו לעיל והוצרך רבינו ז"ל לומר כן משום דקשיא ליה למקשה דמקשה לרב חסדא בפרק על אלו מומין מברייתא דקאמר אליבא דחכמים דטומטום ואנדרוגינוס מטמאין בגדים אבית הבליעה דלדידיה מי ניחא אפילו הוו בריה מהיכא מעטינהו קרא גבי צאן ובקר משום דכתיב זכר תמים וכיון דליכא זכר תמים בעוף אמאי נמעט להו אלא ודאי צ"ל דבלא קרא ראוי למעטינהו

אפי' בעוף משום דהוו מומין גדולים דכי ליכא מומין בעוף היינו מומין קטנים וכדכתב רבינו לעיל בד"א במומין קטנים ואילו הוו מומין גדולים כמחוסר אבר וכמ"ש רבינו ז"ל אין לך מום גדול מזה ומשום הכי פסול בעוף וקרא דממעט טומטום ואנדרוגינוס גבי בקר וצאן לא איצטריך לפסלה מעל גבי המזבח דבלאו הכי פסולים הוו אלא דלא לקדשו בתמורה כבעל מום וכדכתיבנא וכי מקשה בגמרא לרב חסדא לא פריך אלא מרבי אליעזר דאמר זכר ונקבה אתי למעוטי טומטום ואנדרוגינוס דאי טומטום ספיקא מי אתא קרא למעוטי ספיקא וכדפירש"י אבל הא דכתב רש"י ז"ל דפריך נמי מדרבנן לא ס"ל לרבינו הכי דמדרבנן ליכא פירכא כדכתיבנא דפוסלים טומטום ואנדרוגינוס גבי עוף משום דהוו מומין גדולים כמחוסר אבר וכי אמרו בגמרא סמי מכאן טומטום לא אמרו אלא על דברי רבי אליעזר ולא על דברי רבנן כמו שהוא לפירוש רש"י ז"ל ועם זה מ"ש רבינו ז"ל לפיכך אף עוף שהוא טומטום מתיישב שפיר וה"ק כיון דיש בטומטום ואנדרוגינוס שני פסולין חד משום דהוו בעלי מומין וחד מדמעטינהו קרא זכר ונקבה לכך פוסלין בעוף אבל אי לא הוה אלא חד טעמא משום דמעטינהו קרא לבד לא היו פוסלין בעוף דליכא קרא אבל כיון דטעמא משום מום גדול פסול בעוף זה נראה בדעת רבינו ז"ל ונסתייע רבינו ז"ל לומר דהוי מום לגבי מזבח משום דבגמרא אמרו כן דהוי מום משום דהוי שינוי וכדכתב רבינו ז"ל לקמן ובודאי דטומטום ואנדרוגינוס משונים והוו מומין גדולים ופוסלים בעוף ומ"מ קשה על רבינו ז"ל בשאר מקומות שהוזכרו שם סמי מכאן טומטום דרבינו ז"ל הזכירה בכ"מ ואע"ג דפסק כרב חסדא והוי כמזכה שטרא לבי תרי וכבר הארכתי בענין זה בפ"ב מהלכות אישות וכאן לא כתבתי אלא המספיק למה שיש להקשות מכאן להלכות בכורות וכדכתיבנא:

הלכה ז

ויראה שאע"פ שאין כל הפסולים וכו'. הרב כסף משנה ז"ל הקשה איך קאמר ויראה שהוא דבר ברור בגמרא. ועוד חזר והקשה הרב ז"ל ותירץ לומר דרבינו סובר דלאו דלא ירצה לא הוי לאו ואע"ג דבגמרא אמרו דלוקה עליו לא הוי קושטא דמילתא אלא לפי מאי דס"ד דמקשה וכל הסוגיא אינה לפי האמת ובאמת דבר גדול הוא זה ואילו לא היה לו שום הכרח לרבינו ז"ל לדחוק עצמו בכך היה מקום לומר כן אבל כיון שאין לו שום דבר מכריח מי הביאו לרבינו לדחוק עצמו בכל זה. לכך נ"ל דרבינו מפרש כפי' התוספות שפירשו בפרק אותו ואת בנו דהא דאמר רבי זירא הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה אין פירושו כפירש"י דהוי לאו הניתק לעשה אלא דהכתוב נתקו מלאו דלא ירצה ולא הוו בכלל שאר הפסולים דהוו בלאו דלא ירצה אלא נתקו לעשה ולית ביה

אלא עשה דמיום השמיני והלאה וגו' והאריכו שם התוס' בפי' זה נ"ל שזהו פי' רבינו ומפני כן לא כתב במחוסר זמן דהוי לאו הניתק לעשה אלא דהוי עשה לחוד ולפ"ז הוה משמע מההיא סוגיא דבשאר הפסולים אליבא דרבי זירא לקי משום דהוי לאו גמור ודוקא מחוסר זמן הוא דליכא אלא עשה לחוד אבל משום דקשיא ליה לרבינו ז"ל קושיית התוס' ז"ל שהקשו שם גבי מחוסר זמן דהיכי לקי בלאו דלא ירצה הא הוי לאו שבכללות כמו ההוא לאו דלא יאכל כי קדש הם דאמרינן בפרק כל שעה דהוי לאו שבכללות ולכך מכח קושיא זו הוצרך הרב לומר דהך סוגיא לא הוי קושטא והוא סבר דלא מיקרי ההוא לאו שבכללות או הוא סבר דלאו שבכללות כי האי לוקין עליו וכי הך סוגיא איתא בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ח) דהקשו שם ולילקי נמי כדרבי אלעזר דאמר ר"א לא יאכל כי קדש הם וגם שם הקשו בתוס' מפרק כל שעה דאמר דהוי לאו שבכללות ותירצו דעדיפא מינה משני וא"כ הני סוגיי לא הוו קושטא דמילתא ולכך כתב רבינו דלא לקי ולכך תלה הדבר ביראה לי דאע"ג דסוגיא דפרק אותו ואת בנו משמע דלקי ההיא סוגיא סברה כסוגיא דפרק אלו הן הלוקין דאית ליה דלקי על ההיא דר"א ואידחייא לה מההיא דפ' כל שעה וכדכתיבנא זה נ"ל בדעתו ז"ל. ומ"ש

לפי שלא נתפרשה אזהרתן. ר"ל שאין שם לאו מפורש אלא דהוי לאו שבכללות:

הלכה י

ואינה כבעל מום וכו'. הבכ"מ הליץ בעד רבינו לתרץ השגת הר"א וכתב שדברי רבינו הם דברי רב פפא האמור בגמרא ול"נ דר"פ לא אמר בגמרא כן אלא לתרץ ב' חילוקין שיש בין טרפה לבעל מום גבי תמורה וכדכתב שם רש"י והרי בעל מום דלא קרב ונחתא ליה קדושת הגוף ע"י תמורה כדקתני מתני' שהתמורה חלה וכו' כלומר ובטריפה לא חלה דאם אמר על טריפה הרי זו תמורת זו לא חלה קדושה עליה כלל ועוד כתב חילוק אחר ואם קדם הקדשו את מומו עביד תמורה כדכתיב טוב ברע וגו' מה שאין כן בטריפה שאם הקדישה ואחר כך נטרפה לא עביד תמורה ולתרץ ב' החילוקים אלה הוצרך רב פפא לתרץ בגמרא דשאני בעל מום דיש במינו קרבן ובמ"ש רבינו ז"ל חילוק זה גבי תמורה בפ"ב מהלכות תמורה הלא השיג שם הר"א משום דהוצרך חילוק זה לחלק בענין התמורה מבעל מום לטריפה אבל בענין הקדש מעיקרו דאיירי כאן למה הוצרך רבינו ז"ל לחלק בכך וזו היא כוונת הר"א במה שהשיג כאן על רבינו דגבי הקדש מעיקרו אין חילוק דאם אמר הרי אלו עולה לא חל אפילו בבעל מום ואם אמר הרי אלו לעולה חל אפי' כאן. ואפשר לומר דרבינו כתב כאן כן לחלק גבי תמורה ולא הוצרך לבאר דסמך על מ"ש שם וכ"ת יש חילוק לענין מלקות דמקדיש בעלי מומין לוקה וכדכתב רבינו בריש

הלכות אלו ומקדיש את הטריפה לא לקי הא להא לא צריכין לטעמא דיש במינו קרבן אלא משום דבשאר הפסולין לא נתפרשה אזהרתן כדכתב רבינו ז"ל:

הלכה יא

נמצאו כל האסורין י"ד וכו'. קשה דאמאי לא מני טומטום ואנדרוגינוס. וי"ל דכיון דכתב רבינו לעיל דאין לך מום גדול מזה כללו רבינו ז"ל בכלל בעל מום וכן נדמה שכתב רבינו ז"ל לעיל דהוי כבעל מום מפני השינוי אפשר דכללו רבינו בכלל בעל מום ועוד כתב הבכ"מ לעיל דכללו בכלל כלאים והשגת הר"א שהשיג דאמאי לא מני יתום נראה לי דהכא הוא דהשיג על רבינו ולא קאי אדלעיל דקאמר אבל המקדיש רובע ונרבע ומוקצה ונעבד וכו' כדכתב הבכ"מ ז"ל דא"כ אמאי לא השיג על רבינו דאמאי לא מנה שם שהמית האדם ויש ליישב דברי הבכ"מ דמשום דלעיל כתב רבינו דמי שהמית את האדם הוי כרובע ונרבע כיון דכתב רובע ונרבע הוי כאילו כתב שהמית את האדם אבל יתום היה לו למנות ומ"מ נראה לי עיקרה דהשגה זו כאן דמני מנין הי"ד:

הלכה טו

הרי הוא אומר מעמלקי הביאום וגו'. כן אמר בפרק אין מעמידין פסוק זה אליבא דרבנן אבל לרבי אליעזר דאית ליה דחיישינן על הרביעה אמרו שם מאי מיטב דמי מיטב:

פרק ד

הלכה ג

ואם האדם הוא שנרבע וכו'. כוונת הר"א בהשגות להשיג על רבינו ז"ל דכיון דבמתניתין דפרק יוצא דופן אמרו ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח ונסקלת על ידו גבי בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו וגבי מתניתין דבת שלש שנים ויום אחד לא אמרו שם ג"כ ופוסלת את הבהמה מעל גבי המזבח ונסקלת על ידה כמו שאמרו גבי בן תשע שנים ויום אחד נראה דיש לחלק דהבהמה נהנית מהרביעה כשהיא באה אפילו על בת פחות מג' שנים ויום אחד היא נפסלת ולכך לא אמרה מתני' גבי בת שלש שנים ויום אחד דנפסלת דאפי' מפחות של שלש נפסלת אבל מי שבא עליה צריך שיהיה בן תשע דוקא לפי שאין לה הנאה ממנו ולכך אמר שם דפוסל את הבהמה כשהוא בן תשע דפחות מכאן אינו פוסל ולרבינו ז"ל יש לומר דלא הזכירו גבי בת שלש שנים ויום אחד כמו גבי בן תשע שנים ויום אחד משום דהוי מילתא דלא שכיחא כדכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל:

הלכה ד

שאין הקדש לע"ז וכו'. בפרק כל הצלמים איתא ברייתא כדברי רבינו ז"ל וא"כ יש לתמוה על הר"א ז"ל בהשגות שכתב הואיל והקצה את גופו להיות ע"ז לא בעינן מעשה. וי"ל דמ"ש הר"א ז"ל דבעי מעשה קצת שודאי יניע גופו ויאמר זה לע"ז ובאמר לחוד לא סגי ומה שהשיג על רבינו ז"ל הוא שכתב דבעי שיעשה מעשה גמור בגופו שיגזוז אותו וכו':

הלכה ה

[שייך להלכה ה, ו]

הרובע והנרבע וכו' הנעבד וכו'. הרבה יש לתמוה בדברי רבינו ז"ל במה שכתב דהנעבד אפי' של חבירו אסור ועוד כתב בו דאפי' לאחר הקדש אסור ודברים אלו סותרות הסוגיות דזבחים דפרק בתרא (דף קי"ד) ובע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נ"ד) דבמסכת ע"ז רמי ברייתא דקאמרה נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר אברייתא דקאמרה דנעבד באונס אסור ואמרו שם דע"כ האי הוי שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ואע"פ כן מותר היפך הברייתא האחרת ותירצו בתירוצא קמא דשל חבירו לעולם מותר והאי אונס הוי דאנסוהו והשתחוה לבהמה דידיה וכו' ובתירוץ בתרא תירץ חזקיה דברייתא דקאמרה דבאונס אסור לעולם דאיירי שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ואיירי דעבד מעשה שניסך לה בין קרניה וברייתא דקאמרה דנעבד של חבירו מותר איירי שלא עשה מעשה ואמרו שם וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכו' ורבינו ז"ל כאן בנעבד ע"כ לא פסק כתירוצא קמא דלתירוצא קמא של חבירו בכל גוונא מותר אלא ודאי כתירוצא בתרא פסק וא"כ ע"כ צריך שיעשה מעשה וכמו שהשיג עליו הר"א בהשגות ומה שתירץ הרב בעל כסף משנה ז"ל דאיירי להדיוט אי אפשר לומר כן דלחזקיה הא דנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר דאוקמוה בדלא עביד מעשה ע"כ לגבוה איירי דאי להדיוט א"כ היכי קאמר נעבד שלו אסור הא אפילו שלו מותר דמדאסריה רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי וכן פסק רבינו ז"ל בפ' שמיני מהלכות ע"ז וגם קשה דשם פסק רבינו ז"ל דלא כעולא דאמר דהמשתחוה לבהמת חבירו ועשה בה מעשה אסרה אלא אפילו עשה מעשה כתב שם רבינו ז"ל דלא אסרה והיינו כרב נחמן ורב עמרם ורב יצחק דאמרי בפרק השוחט דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' שעשה בה מעשה וכמבואר שם טעמו בספר כסף משנה ז"ל וא"כ כיון דבגמרא תלי הא דחזקיה בהא דעולא ולית הלכתא כעולא לא היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כחזקיה ואפי' עשה מעשה דאין לו לאסור בהמת חבירו ובשלמא הר"א ז"ל שהשיג על

רבינו ז"ל דבעשה מעשה אסרה קאמר שפיר משום דהוא אזיל לטעמיה דשם בהלכות ע"ז פ"ז השיג על רבינו ז"ל ופסק כמ"ד דבעשה מעשה אסרה אבל רבינו ז"ל בכל גוונא הי"ל דאינו אוסר של חבירו אפי' עשה בה מעשה מיהו לזה יש לומר דאי איפסיקא הלכתא דלא כעולא היינו דאינו אסור להדיוט אבל לגבוה מיהא אסור ומה שאמרו כי הא דעולא ר"ל כי היכי דאמר עולא להדיוט אומר חזקיה לגבוה ואע"ג דלית הלכתא כמאן דאסר להדיוט מ"מ שפיר פסקינן כמאן דאסר לגבוה אבל מ"מ קשה לי השגת הר"א ז"ל דהיה לו להזכיר עשיית מעשה. גם במה שכתב דאפי' לאחר הקדש אסור סוגיא דפרק פרת חטאת ופרק בתרא דזבחים הוי תיובתיה דשם אמרו על מתני' דהרובע והנרבע המוקצה והנעבד וכו' בשלמא רובע משכחת לה דאקדשינהו מעיקרא והדר רבע אלא מוקצה ונעבד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ופירש"י ז"ל אלא מוקצה ונעבד ע"כ מקמי דאקדשינהו הוה ליה מוקצה ונעבד דאי לבתר דאקדשינהו תו לא משתרי בהקצאה ועבודה וכו'. וא"כ משמע מההיא סוגיא דכי היכי דבמוקצה יש חילוק בין קודם הקדש לאחר הקדש הכי נמי בנעבד ורבינו ז"ל שחילק ביניהם הוא דלא כסוגיית הגמרא ואפי' נאמר דרבי' ז"ל איירי בעשה מעשה וכדברי הר"א ז"ל מנין לו לחלק בין מוקצה לנעבד בכך דודאי אי עשה מעשה אפי' במוקצה לאחר הקדש אסור. ומיהו לזה י"ל דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה דאין איסור מוקצה בלא מעשה וכמ"ש לעיל שיגזוז בו וכיון דאמרו בגמרא דאין איסור מוקצה לאחר הקדש א"כ משמע דלא מהני איסור מעשה גבי מוקצה אחר הקדש אבל בנעבד אפשר דמהני מעשה. והשתא ניחא קושיא אחריתי דאמאי הוצרך לאוקומי מתניתין כרבי יוסי הגלילי ובקדשים קלים לוקמה אפי' כרבנן ואיירי דעביד מעשה ולכך אפי' דאקדשינהו מעיקרא חייל איסור מוקצה ונעבד ועם מה שכתבנו ניחא דכיון דלאיסור מוקצה לא מהני מעשה וכמו שכתבתי א"כ לא מצי לשנויי גמרא הכי משום חלוקה דמוקצה, וקושיא זו ג"כ איתא להר"א ז"ל דסובר דבשעשה מעשה סגי אמאי לא שני גמרא בכי האי גוונא וכדכתיבנא ונימא דבין למוקצה בין לנעבד מהני מעשה לאסור אחר הקדש דלדידיה כל מוקצה אסור בלא מעשה בגופו כמו שהשיג על רבינו ז"ל וא"כ נוכל לומר דהיכא דהקדיש ועשה מעשה בגופו מהני לאסור כיון דהוא מעשה גמור ובשלמא רבינו ז"ל אזיל לטעמיה כדכתיבנא דאית ליה דאין מוקצה בלא מעשה בגופו ומ"מ קאמר גמרא דלא מהני באיסור מוקצה מעשה אחר הקדש אבל להר"א ז"ל אין לומר כן, ואולי י"ל לדעתו ז"ל דלא משמע ליה לגמרא לאסור מוקצה אפי' במעשה דגופו אחר הקדש ומשום מוקצה לא שני גמרא הכי ועוד י"ל לדעתו ז"ל דאפי' בנעבד לא משמע ליה לגמרא לאסור במעשה אחר הקדש דאע"ג

דבשל חבירו מהני מעשה לאסור בשל הקדש שהוא של גבוה לא מהני ולרבינו ז"ל ניחא טפי כדכתיבנא. אלא מה שנשאר לנו בקושי' הוא שרבינו ז"ל היה לו לבאר דבריו כאן דאייר בשעשה מעשה וכמו שהשיג עליו הר"א ז"ל איברא דהתוספתא דתמורה פ"ד לשונה מבואר כדברי רבינו ז"ל דקאמרה דנעבד בין קודם הקדש בין לאחר הקדש אסור וכן אמרה דבשל חבירו אסור ולא הזכירה עשיית מעשה כלל ומ"מ כיון דבגמרא דידן לא משמע הכי (לא) היה לו לרבינו ז"ל לפסוק דלא כוותה דאולי התוספתא לא מתרצתא או אפשר דבנעבד לבד קאמרה התוספתא דמהני איסור אחר הקדש ואייר בשעשה מעשה וגמרא דידן לא שני בפ"ב דזבחים דעשה מעשה משום מוקצה כדכתיבנא ובין כך ובין כך לא היה לו לפסוק נגד גמרא דידן וצ"ע:

הלכה ו

[שייך להלכה ה, ו]

הרובע והנרבע וכו' הנעבד וכו'. הרבה יש לתמוה בדברי רבינו ז"ל במה שכתב דהנעבד אפי' של חבירו אסור ועוד כתב בו דאפי' לאחר הקדש אסור ודברים אלו סותרות הסוגיות דזבחים דפרק בתרא (דף קי"ד) ובע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נ"ד) דבמסכת ע"ז רמי ברייתא דקאמרה נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר אברייתא דקאמרה דנעבד באונס אסור ואמרו שם דע"כ האי הוי שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ואע"פ כן מותר היפך הברייתא האחרת ותירצו בתירוצא קמא דשל חבירו לעולם מותר והאי אונס הוי דאנסוהו והשתחוה לבהמה דידיה וכו' ובתירוץ בתרא תירץ חזקיה דברייתא דקאמרה דבאונס אסור לעולם דאיירי שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ואיירי דעבד מעשה שניסך לה בין קרניה וברייתא דקאמרה דנעבד של חבירו מותר איירי שלא עשה מעשה ואמרו שם וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכו' ורבינו ז"ל כאן בנעבד ע"כ לא פסק כתירוצא קמא דלתירוצא קמא של חבירו בכל גוונא מותר אלא ודאי כתירוצא בתרא פסק וא"כ ע"כ צריך שיעשה מעשה וכמו שהשיג עליו הר"א בהשגות ומה שתירץ הרב בעל כסף משנה ז"ל דאיירי להדיוט אי אפשר לומר כן דלחזקיה הא דנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר דאוקמוה בדלא עביד מעשה ע"כ לגבוה איירי דאי להדיוט א"כ היכי קאמר נעבד שלו אסור הא אפילו שלו מותר דמדאסריה רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי וכן פסק רבינו ז"ל בפ' שמיני מהלכות ע"ז וגם קשה דשם פסק רבינו ז"ל דלא כעולא דאמר דהמשתחוה לבהמת חבירו ועשה בה מעשה אסרה אלא אפילו עשה מעשה כתב שם רבינו ז"ל דלא אסרה והיינו כרב נחמן ורב עמרם ורב יצחק דאמרי בפרק השוחט דאין אדם אוסר דבר

שאינו שלו אפי' שעשה בה מעשה וכמבואר שם טעמו בספר כסף משנה ז"ל וא"כ כיון דבגמרא תלי הא דחזקיה בהא דעולא ולית הלכתא כעולא לא היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כחזקיה ואפי' עשה מעשה דאין לו לאסור בהמת חבירו ובשלמא הר"א ז"ל שהשיג על רבינו ז"ל דבעשה מעשה אסרה קאמר שפיר משום דהוא אזיל לטעמיה דשם בהלכות ע"ז פ"ז השיג על רבינו ז"ל ופסק כמ"ד דבעשה מעשה אסרה אבל רבינו ז"ל בכל גוונא הילי"ל דאינו אוסר של חבירו אפי' עשה בה מעשה מיהו לזה יש לומר דאי איפסיקא הלכתא דלא כעולא היינו דאינו אסור להדיוט אבל לגבוה מיהא אסור ומה שאמרו כי הא דעולא ר"ל כי היכי דאמר עולא להדיוט אומר חזקיה לגבוה ואע"ג דלית הלכתא כמאן דאסר להדיוט מ"מ שפיר פסקינן כמאן דאסר לגבוה אבל מ"מ קשה לי השגת הר"א ז"ל דהיה לו להזכיר עשיית מעשה. גם במה שכתב דאפי' לאחר הקדש אסור סוגיא דפרק פרת חטאת ופרק בתרא דזבחים הוי תיובתיה דשם אמרו על מתני' דהרובע והנרבע המוקצה והנעבד וכו' בשלמא רובע משכחת לה דאקדשינהו מעיקרא והדר רבע אלא מוקצה ונעבד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ופירש"י ז"ל אלא מוקצה ונעבד ע"כ מקמי דאקדשינהו הוה ליה מוקצה ונעבד דאי לבתר דאקדשינהו תו לא משתרי בהקצאה ועבודה וכו'. וא"כ משמע מההיא סוגיא דכי היכי דבמוקצה יש חילוק בין קודם הקדש לאחר הקדש הכי נמי בנעבד ורבינו ז"ל שחילק ביניהם הוא דלא כסוגיית הגמרא ואפי' נאמר דרבי' ז"ל איירי בעשה מעשה וכדברי הר"א ז"ל מנין לו לחלק בין מוקצה לנעבד בכך דודאי אי עשה מעשה אפי' במוקצה לאחר הקדש אסור. ומיהו לזה י"ל דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה דאין איסור מוקצה בלא מעשה וכמ"ש לעיל שיגוזו בו וכיון דאמרו בגמרא דאין איסור מוקצה לאחר הקדש א"כ משמע דלא מהני איסור מעשה גבי מוקצה אחר הקדש אבל בנעבד אפשר דמהני מעשה. והשתא ניחא קושיא אחריתי דאמאי הוצרך לאוקומי מתניתין כרבי יוסי הגלילי ובקדשים קלים לוקמה אפי' כרבנן ואיירי דעביד מעשה ולכך אפי' דאקדשינהו מעיקרא חייל איסור מוקצה ונעבד ועם מה שכתבנו ניחא דכיון דלאיסור מוקצה לא מהני מעשה וכמו שכתבתי א"כ לא מצי לשנויי גמרא הכי משום חלוקה דמוקצה, וקושיא זו ג"כ איתא להר"א ז"ל דסובר דבשעשה מעשה סגי אמאי לא שני גמרא בכי האי גוונא וכדכתיבנא ונימא דבין למוקצה בין לנעבד מהני מעשה לאסור אחר הקדש דלדידיה כל מוקצה אסור בלא מעשה בגופו כמו שהשיג על רבינו ז"ל וא"כ נוכל לומר דהיכא דהקדיש ועשה מעשה בגופו מהני לאסור כיון דהוא מעשה גמור ובשלמא רבינו ז"ל אזיל לטעמיה כדכתיבנא דאית ליה דאין מוקצה בלא מעשה בגופו ומ"מ קאמר גמרא דלא מהני באיסור מוקצה מעשה

אחר הקדש אבל להר"א ז"ל אין לומר כן, ואולי י"ל לדעתו ז"ל דלא משמע ליה לגמרא לאסור מוקצה אפי' במעשה דגופו אחר הקדש ומשום מוקצה לא שני גמרא הכי ועוד י"ל לדעתו ז"ל דאפי' בנעבד לא משמע ליה לגמרא לאסור במעשה אחר הקדש דאע"ג דבשל חבירו מהני מעשה לאסור בשל הקדש שהוא של גבוה לא מהני ולרבינו ז"ל ניחא טפי כדכתיבנא. אלא מה שנשאר לנו בקושי' הוא שרבינו ז"ל היה לו לבאר דבריו כאן דאיירי בשעשה מעשה וכמו שהשיג עליו הר"א ז"ל איברא דהתוספתא דתמורה פ"ד לשונה מבואר כדברי רבינו ז"ל דקאמרה דנעבד בין קודם הקדש בין לאחר הקדש אסור וכן אמרה דבשל חבירו אסור ולא הזכירה עשיית מעשה כלל ומ"מ כיון דבגמרא דידן לא משמע הכי (לא) היה לו לרבינו ז"ל לפסוק דלא כוותה דאולי התוספתא לא מתרצתא או אפשר דבנעבד לבד קאמרה התוספתא דמהני איסור אחר הקדש ואיירי בשעשה מעשה וגמרא דידן לא שני בפ"ב דזבחים דעשה מעשה משום מוקצה כדכתיבנא ובין כך ובין כך לא היה לו לפסוק נגד גמרא דידן וצ"ע:

הלכה ז

וכן המשתחוה למעיין וכו'. כל הני הוו בעיי דלא איפשיטו בפרק כל הצלמים וקשה כיון דהוו ספק למה לא כתב כאן רבינו ז"ל גבי מי נסכים לא יביא ואם הביא הורצה כמ"ש כן לקמן לגבי כמה ספיקות גבי קדמה והקדישתו בפרק זה וכן לקמן בפרק ששי חטין שלקטן מגללי הבקר וזרעם הרי אלו ספק וכו' לפיכך לא יביא מהם מנחות ואם הביא הורצה משמע דדרכו לפסוק בכל ספיקות גבי קרבנות הכי ולמה כאן כתב בפשיטות פסולים בכל הני ספיקי דבעיי ולא כתב כמ"ש לקמן:

אשרה שביטלה וכו'. שם אמר באשרה שביטלה קא מיבעיא ליה יש דיחוי או אין דיחוי ומדכתב כאן רבינו ז"ל דפסולים משמע דאית ליה דמאי דבעי התם הוי אפילו בדיעבד אם יצא או לא וכיון דלא איפשיטא פסק לחומרא דאם היה סבור דבעיין לכתחילה דוקא וכמו שנראה שם מדברי התוס' ז"ל לא היה לו לפסוק כאן מספק פסולים אפילו בדיעבד וכן לא היה לו לכתוב כמו שכתב בפ"א מהלכות ציצית דצמרה פסול לציצית דמשמע אפי' בדיעבד דבדיעבד פשיטא לן דמותר ובזה ליכא בעיא אלא ודאי דאית ליה דבעיין אפילו בדיעבד והא דאמר רבא גבי לולב של ע"ז לא יטול לכתחילה ואם נטל יצא מחלק רבינו ז"ל בין אשרה לע"ז דשאני אשרה דנטעה מתחילה לכך וכן כתב הרב המגיד בפ"ח מהלכות לולב דרבינו ז"ל מחלק בכך והניח הדבר עדיין בצ"ע. ונראה לי דמסוגיא זו הוכרח רבינו ז"ל לחלק בכך דסובר דהך בעיא הוי אפי' בדיעבד כדכתיבנא וכיון שכן ע"כ יש לחלק בין ע"ז לאשרה:

צמר שלה פסול לבגדי כהונה וכו'. והטויה לא הוי שינוי כדכתבו התוס' ז"ל דאית ליה לרבינו ז"ל דלא מיקרי שינוי אלא שינוי גמור כמו חטים ונעשה קמח וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל:

הלכה ח

איזהו אתנן וכו' או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין וכו'. נראה מדברי רבינו דבעינן שהזונה תהא אסורה לבוא עליה באיסור ערוה או לאו והאתנן שנתן לה באותה ביאה אסורה אסור וקשה דכיון דהוא פסק כרבא דאית ליה דאחד זונה כותית ואחד ישראלית אסור א"כ לדידיה ילפינן זונה כותית מישראלית לענין מלקות וזונה ישראלית דכתיבא גבי כהן מכותית זונה לגבי אתנן דאתננה אסור וזונה דגבי כהן הוא שהיתה זונה מחייבי כריתות שבא עליה ועתה בא עליה כהן זה ונקראת זונה מפני שהיתה זונה מקודם ולא שבבעילה זו נעשת זונה ואע"פ כן חייב עליה הכהן משום זונה א"כ גבי אתנן זונה כי האי גוונא שנעשת זונה מקודם שבלא בעילה זו היא זונה כגון שנבעלה לחייבי כריתות או לחייבי לאוין לדעת רבינו ז"ל דאית ליה דהוי זונה מחייבי לאוין כמו שכתב בהלכות איסורי ביאה א"כ ראוי שאתננה יהיה אסור אע"פ שלא יהא אסורה לבא עליה משום לאו או משום ערוה וכן כתבו התוס' ורש"י ז"ל שם וזה לשון התוס' ז"ל ורבא דאמר אפי' תפסי בה קידושין הויא אתנן בין שהיא זונה כבר כגון שנבעלה כבר לחייבי כריתות אי נמי כגון זונה מופקרת משמע דקתני כגון אלמנה לכ"ג וכו' ע"כ משמע דלדעתם קושיית הגמרא הוא דאמאי נקט אלמנה לכ"ג שהיא אסורה לו בבעילה זו אפי' שהיא מותרת לו כיון שמקודם היא זונה אתננה אסור ורבינו ז"ל שאינו מפרש כן אלא שצריך שבבעילה זו יהא אסור לה בלאו א"כ מאי מקשה הגמרא אליביה נמי דלהכי נקט כגון אלמנה לכהן גדול לומר דתהא ביאה אסורה לו בלאו ולא שתהא מותרת לו ותהא זונה מקודם. ועוד קשה עליו דזונה דגבי כהן הוי כה"ג שהיא מקודם זונה וכמו שהקשיתי. גם קשה עליו מה שהקשה הרב ב"י ז"ל דהיכי מזכה שטרא לבי תרי דהוא פסק כרבא וכרב דאמר חוץ מאשתו נדה ובגמרא אמרינן דרב אית ליה דאביי. ונראה לתרץ דרבינו ז"ל אית ליה דאין לדמות לגמרי זונה דגבי כהן לזונה דהכא דהתם אסר הכתוב אשה פסולה לכהן ולכך אפי' שבבעילה זו אינה נעשה נעשית זונה מ"מ כיון שהיא זונה מקודם אסורה לו אבל אתנן זו אם אין איסור בבעילה זו ודאי דלא אסרה תורה האתנן דלא אסרה תורה אלא דבר שהוא בא באיסור וכמ"ש רבינו אין אתנן אסור אלא הבא לו בעבירה וא"כ אי אמרינן דזונה ישראלית אתננה אסור משום דילפינן מכותית היינו שבבעילה זו היא אסורה כמו הכותית הנזכר שהיא אסורה לו והכותית אתננה אסור מג"ש דתועבה

תועבה דלרבא אית ליה לרבינו ז"ל דאית ליה נמי ג"ש דתועבה תועבה ומיניה ילפינן כותית והדר ילפינן ישראלית מכותית ודוקא דיהא בה איסור לאו דומיא דזונה לכהן דאית בה איסור לאו לכהן דהא דילפינן זונה ישראלית מכותית הוא משום דכתיב זונה גבי כהן ואית לן לומר דליהוי דומיא דזונה לכהן דעליו היא בלאו כן כל זונה לשום אדם שהיא בלאו עליו אתננה אסור ואית ליה לרבינו ז"ל כגירסא דלישנא אחרינא דאית לן בגמרא דלא פריך לרבא כלל אלא לאביי ושני דהוי כר"א וכו' ואע"ג דבגמרא אית לן תרי לישני שמא בספרי רבינו ז"ל לא היה לו אלא לישנא בתרא לבד וכן נראה באמת שהתוספות כתבו ב' הלשונות בב' גירסאות מחולפות דבתחילה כתבו גירסא ראשונה מיתיבי וכו' עוד כתבו ועוד יש גירסא אחרת בספרים מיתיבי וכו' משמע שהם שתי גירסאות חלוקות ורבינו ז"ל אית ליה כגירסא דלא פריך לרבא כלל דאדרבה לרבא ניחא דנקט כגון אלמנה לכ"ג לומר דכגון חייבי לאוין הוי זונה ולא מדבר אחר ובאמת כל אלו הם דברים דחוקים אבל הקושיות עצומות עביד לן דעיילנא נפשאי בקופא דמחטא. והתוספות יש להם דרך אחרת כדכתיבנא אלא שגם להם קשה שאמרו דלרבא בין שהיא זונה כבר כגון שנבעלה לחייבי כריתות או מופקרת איך כתבו מופקרת דאין זו כזונה דכהן דזונה דכהן לא הויא אלא מחייבי כריתות לדעת התוספות והרא"ש ז"ל וכדכתב הטור ז"ל באבן העזר. ועוד אלמנה לכ"ג לא הוי זונה לכהן דאין זונה מלאוין המיוחדין לכהונה וכדכתב רבינו ז"ל בהלכות איסורי ביאה פי"ח וא"כ אמאי אתננה אסור הא לא הוי כזונה דכהן ודוחק לומר דמה שאמר כגון אלמנה לכ"ג הוי דכבר היא זונה מחייבי כריתות או מופקרת ולהכי פריך גמרא דאמאי נקט כגון אלמנה דבלאו הכי הרי היא זונה ותירץ הגמרא לומר לך דצריך שיאמר הילך ועוד דלגירסא אחרת דלא פריך אלא לאביי ולא לרבא כלל ודאי דאלמנה לכהן גדול כפשוטו הוי ולא שהיא זונה מקודם. לכך נראה לומר לדעתם ז"ל דהם סוברים דרבא דלית ליה ג"ש דתועבה תועבה וכן נראה מדבריהם ומדברי רש"י ז"ל שם וכיון שכן כל בעילה של איסור שיש בה אתנן הוא חייב משום דיש בה איסור ומיקרי זונה וכן כל מה דמתקריא זונה אפילו שיהא בה איסור איקרי אתנן ולהכי זונה ישראלית שנבעלה לחייבי כריתות דמתקריא זונה וכן זונה מופקרת דמתקריא זונה כיון שהיא נקראת זונה אע"פ דלא הויא זונה לגבי כהן הכל נכנס בלשון אתנן זונה דקרא וגם זה דוחק לדעתם ז"ל. עוד הקשה הרב מהר"ר אליהו מזרחי ז"ל בפרשת אמור לדעתם ז"ל דאית להו דאין זונה אלא מחייבי כריתות ולא מחייבי לאוין היפך דברי רבינו ז"ל והביא ראיה מסוגיא דפרק כל האסורין דיליף אביי תועבה תועבה משום דלא תפסי קידושין משמע דאין זונה אלא היכא דליכא תפיסת קדושין ואינו כן

אלא בין לאביי בין לרבא כהן הבא על זונה בת ישראל אע"פ שלא נבעלה אלא למי שהקדושין תופסין בה לוקה עליה משום זונה כדמוכח סוגיא דפ' כל האסורין ולי נראה לתרץ דשפיר מייתי ראיה מאביי משום דאביי אית ליה ג"ש דתועבה תועבה משמע דלא מיקריא זונה גבי אתנן אלא היכא דליכא תפיסת קידושין ואי כהן הבא על זונה חייב מלקות הוא משום דכבר היא זונה מקודם שנבעלה למי שאין תופסין בה קידושין וכיון שהיא זונה מקודם לוקה עליה משום זונה ומה שהביאו ראיה מאביי אע"ג דרבא פליג עליה דלית ליה ג"ש דתועבה תועבה לדעתם כדכתיבנא משום דרב סבר כוותיה:

הלכה יד

כגון בהמה ותורין ובני יונה. ולא אווזין ותרנגולין שאלו אינם קרבין לגבי המזבח. והתימה ממה שהביא הרב בעל כ"מ ז"ל בשם מגדל עוז דעופות שכתב רבינו ז"ל למטה הוו אווזים ותרנגולין דאלו ודאי אין חל עליהם אתנן דאינו קרב לגבי המזבח גם מה שתירץ הוא שהקצה להקריבן ולא הקדישן א"כ בהמה נמי כי האי גוונא הוי כיון שלא הקדישן אתנן חל עליהם ומאי שנא מעופות לבהמה. ונראה לי דאיירי שהם קדש ממש ואית ליה לרבינו ז"ל דעופות הוו גזירת הכתוב אע"פ שהם מוקדשים מקרא דלכל נדר וזהו שאמר ודבר קבלה הוא זה כלומר גזירת הכתוב והוכרח לומר דאיירי במוקדשים דאל"כ מאי עביד ק"ו מבהמה שאני בהמה שזכה בה גבוה ומפני כן אין אתנן חל עליה מה שאין כן בעופות שהם חולין ומהיכא תיתי לומר בעופות חולין דלא חל אתנן וכ"ת הרי איכא ממנה על פסחו דהוי שלו והוי כחולין מ"מ לא דמי לחולין גמורים וזכה בהם גבוה וכן כתב רבינו ז"ל

ואפילו מנה אותה על פסחו וכו' שכבר זכה בהם גבוה. משמע דטעמא דזכה בהם גבוה מהני קצת לממנה על פסחו אע"ג דלא הוה מהני לגמרי אי לא הוה קרא דנדר מ"מ אהני קצת השתא דאית לן קרא וא"כ לא עבדינן ק"ו מבהמה מוקדשין לעופות חולין ולכך סובר רבינו ז"ל דעופות הם מוקדשין ואע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזירת הכתוב הוא וזהו אומרו ודבר קבלה הוא זה כלומר דבר בלי טעם. ומ"ש במשנה שהיה בדין והוציאו מק"ו בלאו ק"ו היו יכולים לומר דמסברא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דרצה ללמוד הדבר בק"ו דעדיף טפי זהו דעתו ז"ל:

הלכה יח

לכל נדר להביא את הריקועים וכו'. קשה דבגמרא משמע דלא מרבינן לה אלא מבית אלהיך דשם אמרו בית אלהיך פרט לפרה וחכ"א לרבות את הריקועים:

פרק ה

הלכה א

ואיסורן בכל שהן וכו'. מה שהקשה כאן הבכ"מ ז"ל על רבינו ז"ל כתבתי על זה פי"ג מהלכות מעשה הקרבנות וכו' וע"ש. ומ"ש הוא דמוסיף רבא על אביי אי אפשר ליישבו במה שאמרו בגמרא במאי קמיפלגי וכו'. עוד קשה על רבינו ז"ל דבפרק אלו עוברין (דף מ"ג) אמרו וכי תימא כי כל ר"א לא דריש והתניא שאור בל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל מאן שמעת ליה דדריש כל רבי אליעזר וקא דריש כי כל קשיא. עוד אמרו שם על זעירי דאמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר' אליעזר דדריש כל ופירש"י ז"ל ומהתם נפקא ליה כדאמרינן לעיל מקצתו מנין ת"ל כל וכו' משמע מכל זה דברייתא זו אתיא כרבי אליעזר דפליג על רבנן גבי חמץ דאית ליה דתערובות חמץ בלאו משום דדריש כל והיינו קרא דכל מחמצת לא תאכלו ורבינו ז"ל בהלכות חמץ ומצה פרק ראשון שכתב שם אין חייבין אלא על אכילת עצמו וכו' פי' שם הרב המגיד ז"ל דפסק רבינו ז"ל כרבנן וא"כ לדעתו הוי רבינו ז"ל מזכה שטרא לבי תרי ולדברי הטור ז"ל שכתב שרבינו ז"ל פסק כרבי אליעזר וכן נראה שהבין הר"א ז"ל בהשגות ניחא אבל לפירוש ה"ה ז"ל קשה. ויש לומר דמשום הכי אמרו בגמרא קשיא ולא אמר תיובתא משום דאין זו קושיא כ"כ דהא רבנן דרשי כל בכמה מקומות כדכתבו שם התוס' ז"ל אלא דגבי חמץ לא סבירא להו למדרש וא"כ מצינו לומר דהברייתא כרבנן אתיא ואתי שפיר דדריש כי כל דאתיא כרבנן דדרשי הכי ולא כרבי אליעזר דאיהו לא דריש כי כל:

הלכה ד

כיצד המעלה מבשר חטאת וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין כמו שהשיג עליו הר"א ז"ל וכבר ראית מה שכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל ואני מצאתי לו לרבינו ז"ל רפואה מספרי דאמרו שם פרשת ויקרא וז"ל ומנין המעלה מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות והקטירם מן השאור ומן הדבש עובר בלא תעשה ת"ל כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' הא כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ע"כ. וממאי דאמר והקטירם מן השאור ומן הדבש סובר רבינו ז"ל דר"ל שהקטירם יחד עם שאור ועם דבש ולומר לך דאע"פ שהקריבם השאור והדבש סתם ולא אמר לשם קרבן כיון דהקריבם עם אלו הוי כאילו הקריבם לשם קרבן ואע"ג דאלו אינם ראויים לקרבן מ"מ כיון דאיקרו קרבן הוי כאילו

הקריבם עם הקרבן ומ"מ אם הקריבם לשאור ודבש בהדיא לשם עצים אפשר דאינו חייב אע"פ שהקריבן עם קרבן אלא דוקא כשהקריבן סתם ואע"פ שהרב בעל כסף משנה ז"ל לא כתב כן. והלשון מסייע לו קצת שכתב העלה שאור ודבש בפני עצמן למזבח לשם עצים פטור מ"מ אינו מוכרח. ודרשא קמייתא נראה מספרי דנפקא ליה מקרא דכי כל שאור וכל דבש דהוי רבויא כל בכל גווני שיקריבו אפילו עם דבר שאינו ראוי לקרבן ואע"ג דכבר אפיקתיה לכל לומר דאפילו מקצתו מ"מ מרבויא דכל כולהו שמעינן כן משמע מלשון ספרי ומאשה לה' שמעינן דכל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו אפי' שיהא בפני עצמם בלא דבש ושאור כיון שאינם ראויים להקטירם והקטירם עובר בבל תקטירו ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון. אבל מ"מ קשה מה שכתב בסוף לשונו שנאמר קרבן ראשית תקריבו אותם לה' דמשמע דנפקא ליה דהכי קאמר קרא לא תוכל להקריב לשאור ולדבש אלא בקרבן ראשית לבד אבל עם שום קרבן אחר לא תקריבוהו ובכל גווני שיקריבוהו עובר בבל תקטירו ואין דרשא זו בספרי אלא מקרא דכל שאור כדכתיבנא היינו מרבויא דכל ואולי בגירסתו בספרי היה לו פסוק זה. מ"מ למדנו לו הכרח גמור מספרי וגמרא דידן אינו חולק על זה דכל הסוגיות שהביא הרב כסף משנה ז"ל מתיישבות לפי זה וכמו שכתב הוא בעצמו לפי תירוצו בדברי רבינו ז"ל ומה שאומר אני נכון גם כן:

הלכה ו

כשם שלוקה על אכילת בהמה וכו'. פירוש הרב בעל כסף משנה ז"ל בדברי רבינו ז"ל נכון הוא אע"פ שהסוגיא דפרק כל הפסולים רחוקה דמפרש דכ"ע אית להו דלקי ואין זה דרך הגמרא לומר דכ"ע לא פליגי סתמא והוי המלקות מחמת דבר אחר אשר לא נזכר רמז ממנו בסוגיא כלל דהיינו הק"ו מבעל מום אבל מ"מ בדברי רבינו ז"ל הוא נכון והוא מיוסד על פירוש הרב המגיד ז"ל דכיון דאית ביה עשה לא מיקרי אזהרה מן הדין ודלא כהרמב"ן ז"ל שכתב בפירוש החומש דמיקרי אזהרה מן הדין והברייתא ליתא או דאתיא כמ"ד עונשין מן הדין כלומר כרבי שמעון בן יוחי דאמר הכי בפ' בן סורר ומורה (דף ע"ד) וכן ר' אלעזר בריה סבר שם כאבוה דעונשין מן הדין אבל אביי ורבא דפליגי בפרק אלו הן הנשרפין גבי בתו כולהו סברי דאין עונשין מן הדין וכדאמרו שם בגמרא בהדיא אלא דאביי סבר דהוי גילוי מילתא בעלמא זו היא סברת הרמב"ן ז"ל ודחה דבריו הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת שמיני דהא אמרינן בפרק אלו הן הלוקין דאפילו למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין וקושיא אלימתא היא אבל מה שכתב שם בסוף הלשון דאביי ורבא כולהו אית להו דעונשין מן הדין לא יחלוק על הברייתא ולא ידעתי

מי הזקיקו לרב ז"ל לכתוב אלו הדברים דדברים פשוטים הם ולא עלה על דעת הרמב"ן ז"ל דפליגי אביי ורבא בהא דהגמרא אומר בהיפך כדכתיבנא ואין כוונתו אלא על רבי שמעון בן יוחי דאמר כן בפרק בן סורר ומורה כדכתיבנא שהוא סותר את עצמו שאמר בתחילת הלשון דליכא למימר דברייתא כאביי דאמר בפרק אלו הן הנשרפין דעונשין מן הדין דבפרק אלו הן הלוקין אמרי' דאפילו למ"ד דעונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין הרי מלשון זה משמע דאביי אית ליה דעונשין מן הדין והוא היפך מה שכתב לבסוף וכמו שכתבתי בשמו. גם היפך דברי הגמרא שאמר שם בהדיא דכולי עלמא אית להו דעונשין מן הדין ולא אמר אביי אלא דהוי גלוי מילתא בעלמא. ועוד קשה דמ"ש אביי שם לא הוי אפילו אזהרה דבבתו ליכא לא עונש ולא אזהרה כמו שכתב הרב ז"ל בפרשת אחרי מות וכן מבואר שם בדברי רש"י וכן בדברי הגמרא וא"כ היכי שייך לומר דלא אמר אביי שם אלא עונש אבל לא אזהרה. ועוד איך אפשר לומר דברייתא כאביי דלאו תנא הוא אלא אמורא ובאמת דברים מעורבבים אני רואה כאן על כן אני אומר שט"ס בדבריו בלי ספק אבל מ"מ עיקר קושייתו על הרמב"ן ז"ל היא קושיא כדכתיבנא ודברי רבינו ז"ל עיקר וכתירוץ הרב המגיד ז"ל שיסד עליו הרב בעל כסף משנה ז"ל:

הלכה ז

הגונב או הגוזל וכו'. בפרק י"ח מהלכות מעשה הקרבנות כתבתי על זה:

הלכה ט

ואם הביא לא נתקדשו וכו'. בהדיא אמרו בתוספתא סוף פ"ח דמנחות בכל הני דאם הביא פסול וסובר רבינו דהוו כקדשים שנפסלו וכמו שכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל אבל אין צורך למה שכתב דממה שאמרה המשנה גבי חדש למד לאינך דבהדיא אמר כן בתוספתא על כולן וכדכתיבנא:

הלכה יא

דבר זה קבלה וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל כתב דרבינו ז"ל פסק כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. וקשה לי על זה א"כ אמאי לא מנה רבינו ז"ל קטורת דלדידיה קרב בלא מלח. לכך נראה לי דפסק כרבנן דאמר שם בברייתא דשומע אני עצים ודם דאפיק עצים ואעיל נסכים וצ"ל נסכים ודם ואלו מיעט אבל לא קטורת ועצים דלא צריך מיעוטא דלא מיקרו קרבן והני רבנן לית להו קטורת וכדאמר שם אי רבנן קשיא קטורת ופסק רבינו ז"ל כוותייהו שהם רבים ועוד דברייתא סתמית מסייע להו דאמרה בשלשה מקומות וכו' בראשו של מזבח ששם מולחים הקומץ והלבונה והקטורת וכו' משמע דקטורת צריך מליחה ואע"ג דרבינו ז"ל לא כתב בסוף הפרק אלא הקומץ והלבונה והמנחות הנשרפות

ולא הזכיר קטורת משום דמכללא דהכא שמעינן ליה דכיון דנתן כלל דלכל צריכים מלח זולת היין והדם א"כ שמעינן מהך כללא דקטורת צריך מלח. ומ"ש רבינו ז"ל שהוא קבלה ושאין מקרא לסמוך עליו נראה לי דאעצים לחוד קאי. וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שכתב וכן כל שנקרב על גבי המזבח לשריפה אי אפשר בלא מלח אלא העצים בלבד וזה קבלה ע"כ משמע דהיה ראוי להצריך העצים מלח מפני שהם ראויים לשרפה והיה ראוי לנו לעשות מה הפרט עולה לאישים אף כל עולה לאישים והוה עייל עצים דדמי לפרט בחד צד דבהא סגי לרבנן וכדאמרו שם בפרק הקומץ דמדאיצטריך מעל מנחתך ולא מעל דמיך משמע דכיון דדמי לפרט בחד צד סגי וכיון שכן עצים דמו לפרט מחד צד והיה לנו לומר דצריך מלח וכ"ת לא איקרו קרבן מ"מ אע"ג דלא איקרו קרבן גמור קרבן מיהא איקרו אפילו לרבנן דאמר קרא על קרבן העצים וכדכתבו שם התוספות ז"ל בדיבור מאן שמעת ליה דאמר עצים מיקרו קרבן רבי וכו' דלרבנן נמי איקרו קרבן אלא מאי דדייק הוא משום דכייל לעצים בהדי דם משמע דלא הוו קרבן גמור כמו דם אבל מ"מ קרבן איקרו וא"כ כיון דדמו לפרט בחד צד דהוי עולה לאישים דהיינו חד צד מהצדדים שעשה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היו לנו לומר דצריכים מלח לכן אמר דאין לו מקרא לסמוך עליו וכו':

הלכה יב

הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמר ולא תשבית וכו'. קשה כיון דהאי גבי מנחה דוקא כתיב א"כ מנא לן מלקות בכל השאר ואי ילפינן ממנחה א"כ נילף עיכובא ממנחה דכתב בה ברית דמיניה יליף רבי יהודה עיכובא כדאמרינן בגמרא ומנין לו לרבינו ז"ל להשוותם לענין המלקות ולחלקם לענין עיכובא:

ואע"פ שלוקה הקרבן כשר וכו'. מה שכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל ליישב דברי רבינו כן הוא מכוון ומה שהקשה דאמאי פסק דלא כסתם משנה יש לי לומר דרבינו ז"ל סובר דכשאמרו בגמרא ואי בעית אימא כיון דכתיב ביה ברית כמאן דתנא ביה קרא דמי לפי תירוץ זה מתני' בלא מלח מפרשים לה כדפירש אביי לא מלח כהן אלא זר ואע"ג דהקשה עליו וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי המזבח אין זו קושיא כל כך דאע"ג דהמליחה היתה לכתחילה בראשו של מזבח מ"מ אפשר דאמרה המשנה היכא שאירע שמלחו זר למטה דכשר ובכי הא אתיא מתני' סתמא ככולי עלמא ויש הוכחה לפירוש זה דרבינו ז"ל בפירוש המשנה פירש דלא מלח הוי לא מלח כהן אלא זר ואם נדחה פירוש זה בגמרא איך פירש רבינו ז"ל במשנה הפירוש הדחוי אלא דהוא סובר דלתירוצא דמסקנא

דהוא ואי בעית אימא מפרשינן מתני' כי האי גוונא ולכך פירש כן שהוא קושטא דמילתא לפי המסקנא:

הלכה יג

בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים וכו'. קשה דבהלכות בית הבחירה פרק חמישי כתב רבינו ז"ל לשכת המלח שם נותנים מלח לקרבן לשכת הפרוה שם מולחין עורות קדשים והיא משנה במסכת מדות וא"כ איך אמרו כאן דבלשכת המלח מולחין עורות קדשים וכבר הקשו התוס' ז"ל קושיא זו ותירצו דהמלח היה צנוע בלשכת המלח אבל מליחת העורות היה בלשכת הפרוה והיו נוטלין המלח מלשכת המלח ואולי לזה דקדק רבינו ז"ל ממה שלא כתב כאן בלשכת המלח ששם מולחין עורות קדשים ודלג מלת ששם שאמר בגמרא ובהלכות בית הבחירה כתב שם דהכוונה לומר דהך בלשכת המלח אינו רוצה לומר שבתוכה היו מולחין את העורות ממש אלא עם אותה הלשכה היו מולחין העורות שהיו נוטלים משם המלח למלוח עורות ומה שהקשו התוספות ז"ל ד' מקומות הן יש לומר דאינו אלא שלשה מקומות שהמלח היה נתון שם והמלח למליחת העורות לבד היה צנוע בלשכת המלח ועל גבי הכבש היה שם המלח למלוח איברים ובראשו של מזבח היה צנוע לקומץ ולבונה ומנחות הנשרפות:

פרק ו

הלכה ב

ועצי סתירה וכו'. בפרק כל המנחות (דף כ"ב) אמרו דעצים דפשיטא לתנא משל ציבור מנא לן דתניא יכול האומר הרי עלי וכו' רבי אלעזר בר"ש אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בהם הדיוט מאי בינייהו איכא בינייהו חדתי ועתיקי כלומר דלר' אלעזר בעינן תרתי ולת"ק לא דדריש היקשא דעצים למזבח לומר דיהא משל ציבור ורבינו ז"ל דפסק שיהיו משל ציבור כדכתב לעיל בפרק שלפני זה וכתב כאן עצי סתירה דפסולים דהיינו שסתרו בנין ונטלו מהם העצים שנשתמשו מהם שהם פסולים משום דסובר דר' אלעזר דמקיש עצים למזבח לומר דצריך שלא נשתמש בהם הדיוט אית ליה נמי דהיקשא אתא לומר דיהא משל ציבור אלא דסובר דאין היקש למחצה ומקשינן נמי להא דאי ר' אלעזר פליג את"ק לומר שלא יהא משל ציבור ולא מקיש להא א"כ אמאי לא אמרו בגמרא דאיכא בינייהו הא אלא ודאי מדאמר איכא בינייהו חדתי ועתיקי משמע דמשל ציבור כולי עלמא מודו דצריך שיהיו משל ציבור

ופסק רבינו ז"ל כרבי אלעזר בן שמוע משום דתוספתא דאמרה עצי סתירה פסולים משמע דתרתי בעינן:

הלכה ד

והעופות והעצים וכו'. בפ"ה מה' ערכין כתב רבינו ז"ל כן ושם הארכתי. [לא מצאתי בל"מ שום אריכות]:

הלכה ה

במה דברים אמורים שנפסלו או נטמאו וכו'. משמע דאכולהו קאי ואפילו עצים ולבונה ואפילו בעצים שייך קידוש כלי דבפרק כל הפסולין (דף ל"ד ע"א) אמרו והאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה הכא במאי עסקינן שקדשו בכלי משמע דשייך קידוש כלי בהן וא"כ כיון דהכל תלוי בקידוש כלי א"כ למה בריש פרק המנחות והנסכים חילקו בין מנחות ונסכים שנטמאו קודם קידוש כלי לאחר קידוש כלי דקודם קידוש יש להם פדיון ואחר קידוש לא ובסיפא דמתני' גבי עופות עצים ולבונה וכלי שרת כתבו סתם אין להם פדיון והיה להם לחלק בעצים ולבונה בין קודם קידוש לאחר קידוש וליתנינהו ברישא: **ושורפן במזבח וכו'**. סוף פרק כל התדיר אמרו עושה להם מערכה בפני עצמן ושורפן במזבח ורש"י ז"ל לא פירש כן אלא שורפן בעזרה על הרצפה דלית ליה שישרפו נסכים טמאים במזבח עצמו אבל רבינו ז"ל סובר דבמזבח עצמו ולדידיה דייק דקאמר עושה מערכה וכו' דהיינו במזבח במקום שיש מערכות האש ואמר דלא ישרפם בשאר מערכות אלא מערכה בפני עצמה ובעזרה אין שם מערכות אחרות לומר מערכה בפני עצמה:

הלכה ח

וכן העצים והלבונה אע"פ שאינם אוכלים כו'. אין זו מעלה דרבנן אלא דאורייתא היא דבהדיא פסק רבינו ז"ל בהלכות פסולי המוקדשין דהאוכל כזית מלבונה שנטמאת שלוקה והיינו מקרא דוהבשר ואין זו אלא דרשא גמורה ורש"י ז"ל שפירש בפרק כל שעה דהוי מעלה דרבנן וכן בפרק בית שמאי כתב כן כבר חלקו התוספות ז"ל על פירושו בפרק כל הפסולין (דף ל"ד) ופירשו דהוי מן התורה והוא פירוש רבינו ז"ל אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב דוכן העצים ר"ל שגם אלו עשו מעלה בהם ואמרו שיקבלו טומאה ואי אפשר שיהיה מדרבנן אלא מדאורייתא כדכתיבנא:

הלכה ט

ואלו הן היינות וכו'. קשה לי למה לא הזכיר רבינו ז"ל מ"ש בפרק המוכר פירות (דף צ"ז:) יין כושי בודק הליסטון של מרתף של צמוקים לא יביא ואם הביא כשר ולא הזכיר

מכל אלו אלא הליסטון לחוד ושתק מכל השאר גם שם קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע לא יביא ואם הביא פסול ולא הזכיר מכל אלו אלא מגולה:

הלכה יג

חטים שלקטן וכו'. קשה דבמנחות פרק ר' ישמעאל אמרו לא צריכא דנקטינהו וזרעינהו וקא בעי לאתויי מנחות מינייהו מאי משום מאיסותא הוא וכיון דזרעינהו אזדא לה מאיסותייהו או דילמא משום כחישותא הוא והשתא נמי כחישי תיקו ופירש"י ז"ל והשתא כחישי דכיון דנתעכלו במעי הבהמה שוב אין מגדלין חטים מלאים ובריאים כדמעיקרא ע"כ משמע דלעולם פשיטא ליה לגמרא דאזדא למאיסותייהו אלא מאי דמספקא ליה הוא משום דכיון דכחישי אינם ראויים וא"כ איך כתב רבינו ז"ל ספק אם עברה מאיסותן או עדיין הם מאוסים. ואולי גירסא אחרת היה לו בגמרא או שמא דמפרש דה"ק הך מיאוס הוי משום דהיו ברעי הבהמה דהאי מאיסות כבר אזל אבל עדיין נשאר להם מאיסות אחר שהם כחושים וכיון שהם כחושים הם מאוסים ודוחק:

הלכה טו

כל המנחות וכו'. בריש פרק כל קרבנות הציבור אמר שם במשנה חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם באים אלא מן החדש ודקדקו בגמרא מלשון אינם באים דמשמע אפי' בדיעבד הם פסולים מן הישן ואמר בגמרא דמתני' דלא כי האי תנא כו' ורבינו ז"ל בהלכות תמידין ומוספין פרק שמיני פסק כי ההוא תנא וכתב כאן ושם משנה כצורתה ומשמע שהם דברים סותרים והרב בעל כסף משנה ז"ל עמד על זה ושם כתבתי:

פרק ז

הלכה ב

כבשים שגביהן רחבים. בסוף פרק כל קרבנות ציבור ת"ר אילים ממואב כבשים מחברון עגלים משרון גוזלות מהר המלך רבי יהודה אומר מביאין כבשים שגביהם כרחבן אמר רבה בר שילא מאי טעמא דר' יהודה דכתיב ירעה מקנך כו' כך היא גירסת רש"י ז"ל וגירסת התוס' ז"ל כגירסת רבינו ז"ל שגורס שגביהן רחבין אלא שיש לתת טעם למה פסק כר' יהודה ואולי מפני שרבא מפרש טעמו:

הלכה ג

ולא היו מביאין משל זית כו'. בפ"ג דתמיד פירש המפרש דמ"ד משום ישוב ארץ ישראל אית ליה טעמא משום דקטירי כרב פפא אלא שהוא אומר דהיכא דאיכא חד טעמא סגי או קשרים או ישוב ארץ ישראל ותאנה אע"ג דליכא בה קשרים אסור משום ישוב

ארץ ישראל ותאנה דמתני' איירי דלא עבדא פירי ולמ"ד משום קשרים לחוד תאנה בכל גוונא מותר דליכא בה קשרים ולא גזרינן משום ישוב ארץ ישראל כן פירש המפרש שם ולפ"ז למ"ד משום ישוב ארץ ישראל של זית ושל גפן בכל גוונא מתסר אע"ג דלא עבדא פירי משום דאיכא ביה קשרים ומודה הוא דבקשרים לחוד סגי ולפי זה לא קשה אמאי תני מתני' חוץ משל גפן ושל זית ולא תני דקל ותאנה דאיכא בהו גם כן משום ישוב א"י דמתני' מילתא פסיקתא קתני ותאנה ודקל דוקא אי עבדי פירי אסור אבל אי לא עבדי פירי מותר דלית בהו קשרים אבל גפן וזית אפילו לא עבדי פירי אסור אבל רבינו ז"ל לא הזכיר אלא טעמא דישוב ארץ ישראל לחוד ולא הזכיר כלל טעם קשרים משמע דלדידיה הכל תלוי בישוב א"י וא"כ גפן וזית ותאנה ודקל שוים דאי עבדי פירי אסור משום ישוב א"י ואי לא עבדי פירי מותר וא"כ יש לתמוה למה במתני' הזכירו חוץ מגפן וזית ולא הזכירו דקל ותאנה דאי עבדי פירי כולהו אסירי ואי לא עבדי פירי כולם מותרים. וי"ל דהזכיר המינים החשובים שבשבעה מינים וה"ה לאינך ורבינו ז"ל לא חשש לפרט אלא כתב לשון המשנה כמנהגו וכבר העירותי על זה בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין. עוד יש להקשות לדברי רבינו ז"ל מה שהקשה המפרש לסתור פירוש זה דאדפריך בגמרא למ"ד משום ישוב א"י מדקל דהיכי קאמר ת"ק דמותר ליפרוך ליה מר' אלייעזר דמוסיף לאיסור של אלון כו' דמאי טעמיה הא בהנהו ליכא ישוב ארץ ישראל ואולי יש לומר לדעת רבינו ז"ל דבהנהו נמי כיון דצריכים לארץ ישראל איכא בהו קצת ישוב ארץ ישראל ובפירוש המשנה ראיתי לרבינו ז"ל שכתב השני טעמים וגורס בגמרא דקטימי והכי איתא בספרים ומפרש דקטימי דנעשים אפר:

הלכה ד

נר חצי השדה וכו'. בפרק כל קרבנות (דף פ"ה) אמרו במשנה כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה ובשנה שניה זורעה קודם לפסח שבעים יום וכו' ואמרו בגמרא דאיבעיא להו אי בעינן חרישה גם כן בשנה שניה או לא ופשטו לה מברייתא דאמרה כיצד עושה נרה שנה ראשונה ושניה חורש ושונה וזורעה קודם לפסח שבעים יום משמע דבשניה צריך חרישה וחזר הבעיין ואמר ולטעמיך מתני' לא קתני שונה וברייתא קתני שונה כלומר אפילו לדידך ע"כ פליגא מתניתין אברייתא דהברייתא אמרה דצריך שתי חרישות בשנה שניה ובמתניתין אפילו תפרש דחרישה קאי גם כן אשנה שניה מ"מ ליכא אלא חדא חרישה בשניה ולא שתי חרישות ואמרו שם לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה כלומר מתני' איירי בעבודה וברייתא איירי בשאינה עבודה וכיון דאוקמינן מתני' בעבודה השתא ליכא שום פשיטותא מהברייתא דאי בעינן בברייתא

חורש ושונה בשניה היינו משום שאינה עבודה אבל בעבודה אכתי מיבעיא לן אי לא בעיא אפי' חדא חרישה בשניה ולא קאי שניה דמתני' אחרישה או דילמא חדא חרישה מיהא בעי וקאי שניה דמתני' אנרה ומשום הכי בעי בתר הכי מאי הוי עלה כלומר בעבודה מאי הוי עלה דבשאינה עבודה ודאי ברייתא קא אמרה דבעינן דבשניה חורש ושונה אבל בעבודה מאי ותירצו נר חציה וזרע חציה נר חציה וזורע חציה זו היא סוגיית הגמרא ופירושה אעפ"י שבלשון רש"י ז"ל אינו נראה פי' זה מ"מ נ"ל שיש ט"ס בדבריו ופירוש ההלכה כמו שכתבתי ובפירוש נר חציה וזורע חציה כתב רש"י ז"ל שנרה כולה בשנה ראשונה ובשנייה נר חציה וזורע חציה אבל רבינו ז"ל אינו נראה שמפרש כן אלא בראשונה נר חציה וזורע חציה ויש לתמוה בדבריו דהא מתני' איירי בעבודה ובה קא עסיק רבינו ז"ל ובהדיא אמרו במשנה דצריך נירה בראשונה וזריעה בשניה אבל נירה וזריעה בשנה ראשונה משמע דלא וכמו שכתב רש"י ז"ל ועוד קשה דבשאינה עבודה כתב חורש ושונה משמע אפילו בשנה ראשונה סגי בשתי חרישות ומסוגיא דכתיבנא לא משמע כן דברייתא דאיירי בשאינה עבודה קאמרה דבעינן נרה בשנה ראשונה ובשניה חורש ושונה. ויש מי שרצה לפרש ולתרץ קושיא זו דהאי ואם לא היתה עבודה כו' שכתב רבינו ז"ל לא קאי אלא אמאי דגמר מיניה וזורע חצי האחר קודם לפסח ע' יום ועל דא קאמר דהאי חצי שנרה בשנה הקודמת וזורעה בשניה צריך שיחרוש וישנה ואינו משמע לי אלא דרבינו ז"ל אתחלת דבריו קאי דבשנה ראשונה יחרוש וישנה וסגי. ונ"ל דרבינו ז"ל מפרש דבשנה הראשונה עדיין השדה היא בכל כחה וכיון שכן יכול לזרוע החצי ממנה ובשנה עצמה יחרוש כולה ויזרע חציה ויחרוש חציה מפני שלזרוע כולה ודאי שאין בה כח כ"כ בשנה ראשונה אבל לחציה בלבד יש לה כח ובשנה השניה יזרע החצי האחר ומתני' דקאמרה שיחרוש בראשונה ויזרע בשניה היינו החצי שלא זרע בראשונה אבל החצי יזרע אפילו בראשונה דיש לה כח בשדה לחציה בלבד אפילו בראשונה ומינה דבשדה שאינה עבודה דקאמרה הברייתא שיחרוש בראשונה ובשניה יחרוש וישנה היינו החצי שלא זרע בראשונה אבל לענין החצי בלבד ודאי דסגי שיחרוש וישנה בראשונה בשאינה עבודה דכי היכי דמתני' איירי לענין החצי שלא זרע ולא לענין כולה דבחציה יש לה כח גם ברייתא לא איירי אלא לענין חציה שלא זרע דבחציה יש לה כח אפילו בשאינה עבודה כל זמן שיחרוש וישנה והוצרך רבינו ז"ל לדחוק בפירוש זה מפני שלא ראה בגמרא שהזכירו נרה בשנה הראשונה ואח"כ בשניה נר חציה וזרע חציה וכדכתב רש"י ז"ל:

החצי האחר קודם לפסח שבעים יום כו'. התוס' ז"ל הקשו מהא דאמרינן בפרק המקבל דמאן מיקל מכולהו ר"ש ואית ליה דהזריעה הוי מרחשון וכסליו והקשו בגמרא שם למ"ד דהזריעה היא עד אדר ותירצו בגמרא הא בחרפי הא באפלי כלומר דחרפי דהיינו חיטים לא הוי אלא מרחשון וכסלו ואפלי דהיינו שעורים (לא) הוי עד אדר וא"כ היכי קאמר הכא דהוו עד שבעים יום קודם לפסח דהיינו ה' לשבט ותירצו דהך דהכא איירי בשעורים אבל רבינו ז"ל אינו נראה שסובר כן שמפרש הענין בחיטין שכן כתב וכיצד היו עושין בזריעת חיטים של מנחות והכי משמע מלישנא דמתני' דבחיטי מנחות איירי וא"כ קשה איך יתרץ סוגיית המקבל ואולי יש לומר דיש שדות טובות ביותר שנמשך הזריעה עד שבעים יום קודם לפסח:

הלכה ו

ולא שתים שתים אלא שלש שלש וכו'. נראה מדברי רבינו ז"ל שהוא גורס שלא כדברי רש"י ז"ל וזו היא גירסתו בברייתא כלשון שהוא הזכיר והוא מפרש שמשים שלש חביות זו על גב זו והאמצעית היא המשובחת ששמור יינה יותר וזהו שאמר לקמן ומאמצעה של אמצעית כלומר מהחבית הממוצעת שלמעלה ממנה יש חבית ולמטה ממנה חבית אחרת:

הלכה ח

תשעה מינים בשמן מפני שינוי מעשיו וכו'. בפרק כל קרבנות הציבור ג' זיתים ופירש"י ז"ל ג' פעמים בשנה מלקטים את הזיתים לפי שאין מתבשלים בבת אחת והקשו התוספות לפירש"י ולפירוש רבינו ז"ל אתי שפיר דאין השינוי בא בשמן אלא מפני שינוי המעשים אבל הלקיטה כולה בבת אחת:

כיצד זית שגרגרו וכו'. קשה דהא בגמרא אמרינן מגרגרו תנן או מגלגלו תנן ופשטינן דמגלגלו תנן וא"כ אמאי כתב רבינו ז"ל מגרגרו והרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת תצוה הקשה קושיא זאת על רש"י ז"ל שכתב שם מגרגרו מיהו י"ל לרש"י ז"ל דהוא פירש בגמרא דמגרגרו ומגלגלו הענין הוא אחד ולכך לא דק וכתב לשון המשנה אבל לרבינו ז"ל קשה דנראה שמפרש כפי' הערוך שכתבו התוס' ז"ל שמגרגרו ר"ל לוקט אחד אחד אותם המבושלות או מגלגלו תנן שעשה סימן שלא יתערבו עם האחרים ואין הענין אחד שכן כתב הוא שמגרגרו בראש הזית ובירורו אחד אחד וא"כ היה לו לכתוב מגלגלו כמו שפשטו בגמרא ואולי דהיה לו הגירסא בברייתא דפשטו מינה מגרגרו:

הלכה י

אין כשר למנורה אלא היוצא מן הכתוש וכו'. שם בברייתא אמרו ר' יהודה אומר כתית אין כתית אלא הכתוש יכול זית כתוש פסול למנחות תלמוד לומר ועשרון סלת בלול בשמן כתית א"כ מה תלמוד לומר למאור אלא מפני החסרון מאי חסרון כו' ע"כ. והקשה הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת תצוה דלשתוק מלכתית ומלמאור ואנא אמינא דדוקא במנורה דכתיב כתית הוי כתית דוקא אבל במנחות דליכא כתית בכל גוונא מהני ותירץ דהוה ילפינן במה מצינו ואין אנו צריכים לכך דבהדיא אמרו שם בגמרא דאיכא ק"ו למילף מנחות ממנורה גבי זך דאמרו שם ומה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך ת"ל זית כתית למאור ואין זית כתית למנחות ע"כ וא"כ הך ק"ו נמי עבדינן לכתית דלאכילה צריך יותר מעולה מלהדלקה ועם זה קשה לי על דברי הרב ז"ל על הקושיא האחרונה שהקשה דלשתוק מכתית ואנא ידענא דאין כתית פסול במנחות דהשתא שני ושלישי שפסול במנורה כשר למנחות ראשון דכשר במנורה אינו דין שכשר למנחות ותירץ דלענין אכילה עדיף השני שהוא מתוק יותר אם כן לדידיה נתבטל הק"ו שעשו בגמרא דנימא שהראשון שהוא זך הוא למנורה אבל לאכילה לא בעינן כל כך זך אלא השני אע"פ שאינו זך כל כך כיון שהוא מתוק יותר. עוד הקשה הוא בפרשת ויקרא דאמאי איצטריך בשמן בשמן שתי פעמים שכתב רש"י ז"ל שהוא להכשיר שני ושלישי במנחות הא מלמאור נפקא ונראה לי לתרץ דמלמאור לא ידעינן אלא שבמנחות לא בעינן כתושה אלא טחון אבל לעולם הראשון הטחון וכמו שהיה דעת ת"ק דפליג ארבי יהודה גבי מנורה דס"ל שם דלא בעינן כתוש למנורה אלא טחון ברחים והראשון הטחון מהני למנורה כיוצא בזה אני הייתי אומר לדעת רבי יהודה דהלכתא כוותיה גבי מנחות דדווקא גבי מנורה בעינן כתית אבל במנחות בטחון סגי ובלבד הראשון להכי כתב קרא בשמן בשמן להכשיר שני ושלישי במנחות ואע"ג דהרב ז"ל הביא נוסחת הגמרא א"כ מה תלמוד לומר למאור להכשיר שני למנחות אין בנוסחא דילן כן אלא מה תלמוד לומר למאור אלא מפני החסרון ולפי זה יתיישב תירוץ זה כדכתיבנא: